

Ἅγιες Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι: Ὁγδὴ (879-880) καὶ Ἐνάτη (1351)*

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΓΙΕΒΤΙΤΣ)**

1. Αναμφιβόλως οἱ Σύνοδοι εἶναι ἔκφραση καὶ φανέρωση τῆς ἴδιας τῆς ὑπάρξεως καὶ ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, φανέρωση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως στὴν πράξη. Σύνοδος –«Μεγάλη Βουλή»– εἶναι καὶ ἡ ἴδια ἡ Ἁγία Τριάδα. Ὅπως τὸ εἶπε ἤδη ὁ Ἅγιος Φώτιος: πρὸ τῶν αἰώνων ἡ Ἁγία Τριάδα ἐκκλησιάσατο καὶ ἀποφάσισε νὰ σώσει τὸν πεσόντα ἄνθρωπο: «Πρὸς Ἐαυτὴν ἢ τῆς (Ἁγίας) Τριάδος ἐνότης, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἐκκλησιάσασα - θέμις δὲ τοῦτο λέγειν ἐπὶ τῆς ἀναπλάσεως, ὅτι καὶ τὸ *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν* (Γέν. 1,26), ἐπὶ τῆς (πρώτης) πλάσεως εἴρηται - τῷ ἐνιαίῳ τῆς γνώμης βουλήματι, τὴν ἀνάπλασιν τοῦ συντριβέντος διετίθετο πλάσματος (δηλ. τοῦ ἀνθρώπου)»¹. Τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι ὁ κόσμος καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος ἄρχισαν νὰ ὑπάρχουν, καὶ ὄντως ὑπάρχουν, χάριν Συνοδικῆς ἀποφάσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος. Σὲ μὴν ἄλλη Ὀμιλία ὁ αὐτὸς Ἅγιος Φώτιος λέει: «Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκουμένην τῶν ζιζανίων (τῶν αἰρέσεων) ἐκάθαιρον, ἢ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις συνήθροισεν –ἀλλ' ἐξ ἑτέρων καὶ αὐταὶ τὴν γνῶσιν εἰλκύσαντο»– καὶ ἀπαριθμεῖ: «Ἔσχε ἡ Πρώτη (Οἰκουμενικὴ Σύνοδος)

*. Κείμενο (ἡμιτελές) γραμμένο ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναγγελίας συγκροτήσεως τῆς μελλοντικῆς Ὁρθοδόξου *Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, πού ὀνομάστηκε στὶς προπαρασκευαστικὰς Πανορθόδοξες Διασκέψεις «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος», ὅπως συνέβαινε μέσα στὴν ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία Σύνοδος ἐπρόκειτο κατόπιν νὰ προσληφθεῖ σὰν *Οἰκουμενικὴ*. Σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου εἶναι ἡ ὑπόμνησις: ὅτι ἡ μελλοντικὴ Σύνοδος θὰ πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ἐπικυρώσει τὶς Ἅγιες *Ἐπὶ Οἰκουμενικὰς Συνόδους* τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ σὲ αὐτὰς νὰ προσαριθμήσει, ἐπικυρώνοντας τες καὶ ἀναγνωρίζοντας σὰν Οἰκουμενικὰς, τὶς δύο αὐτὰς Ἅγιες Συνόδους. - Βλέπε καὶ τὸ *Ἐπίμετρο* στὸ τέλος τοῦ κειμένου.

** Ὁ Ἐπίσκοπος πρ. Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης Ἀθανάσιος (Γιέβτιτς) εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου (Σερβία).

1. ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ, *Ὀμιλία 9,9* εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου (κριτικὴ ἔκδ. Β. Λαοῦρδα, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 96).

πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι· ἡ Δευτέρα τὴν Πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο»... κ.λπ.².

2. Περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἔχουν πολλὰ κατὰ καιροὺς γραφεῖ διαμέσου τῆς ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄς ἀναφέρουμε, γιὰ παράδειγμα, τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ Α΄ Κωνσταντινουπόλεως (715-730): «Λόγος δογματικὸς περὶ τῶν Ἁγίων Συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνέκαθεν τῷ Ἀποστολικῷ κηρύγματι ἀναφεισῶν αἰρέσεων», ἀπευθυνόμενον στὸν Ἄνθιμο, διάκονο τῆς Καθολικῆς (=Συνοδικῆς= Ὁρθοδόξου) Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖο περιγράφει τὶς πρώτες ἕξι Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ἐνῶ ἀπλῶς ἀναφέρει τὴν μόλις ἐμφανισθεῖσα εἰκονομαχικὴ αἵρεση³. Κατόπιν πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἁγίου Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν *Μιχαὴλ Βουλγαρίας*, στὴν ὁποία ἀπαριθμεῖ καὶ μὲ συντομία περιγράφει τὶς ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους⁴. Ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι γραμμὴν περὶ τὸ ἔτος 865-6.

3. Ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Φῶτιος συγκρότησε ἔπειτα τὴ Μεγάλῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸ 879-880 (ἀπὸ 14 Νοεμβρίου 879 μέχρι 13 Μαρτίου 880), καὶ ἡ ἴδια στὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου αὐτῆς σὲ πλεῖστα χωρία ἀποκαλεῖται «ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» καὶ συγκεκριμένα στὸν ἴδιο τὸν δογματικὸ ὄρο (ἀπόφαση) περὶ ἀναλλοιώτου τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, στὴν ὁποία ἀπόφαση ἐπικυρώνεται ἡ Ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (πού ἔκτοτε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀναγνωρίζει σὰν τέτοια, ἐνῶ μέχρι τότε, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν Φράγκων, ταλαντευόταν), καθὼς καὶ στὸν *1^ο Κανόνα* τῆς Συνόδου αὐτῆς, μὲ τὸν ὁποῖο ἀπαγορεύεται ἡ διεύρυνση καὶ καινοτόμηση τοῦ μέχρι τότε γνωστοῦ *πρωτείου τιμῆς* τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης. Τὰ πρακτικὰ αὐτῆς τῆς Φωτιανῆς Συνόδου τοῦ 879-880 ἐξέδωσε ἀπὸ χειρόγραφο πρώτη φορὰ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος στὸ ἔργο του *Τόμος Χαράς* (Ἰάσιο 1705, σ. 33-102)⁵, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δοσίθεος θεωροῦσε τὴ Σύνοδο αὐτὴ *Ὀγδόη Οἰκουμενικῇ*, ὅπως θὰ δοῦμε λίγο παρακάτω.

2. Ὁμιλία 18,4, ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸ πέρας τῆς Μεγάλῃς Συνόδου τοῦ 867 (στὸ ἴδιο, σ. 177).

3. *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, Ἀθήνα 1852, τ. 1, 339-369· PG 98,39-88. - Ἀπὸ ἐδῶ πιθανὸν νὰ προέρχεται τὸ ὅτι στὴν *Ὁμιλία τοῦ Ἁγίου Σάββα στὴ Ζίτσα τὸ 1221* μνημονεύονται μόνον οἱ 6 Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.

4. Ἐπιστολὴ 8. *Σύνταγμα* 1, 375-388 καὶ PG 102,632-656· δική μας σερβικὴ μετάφραση στὸ *Ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας*, Βελιγράδι 2005.

5. Κατόπιν τὰ πρακτικὰ ἐπανεκδόθηκαν πολλὲς φορὲς: MANSI 17, 373-524· I. ΚΑΡΜΠΡΗΣ, ΔΣΜ, τ. 1, 1960², σελ. 168-271. - Οἱ παραπομπὲς στὸν *Τόμο Χαράς* στοιχοῦν στὴν ἔκδοση Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1985.

4. Υπάρχει μιὰ συνοπτική ἀνασκόπηση ὄλων τῶν ἐλασσόνων καὶ μειζόνων Συνόδων, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν σὰν Ἱεροσόλυμα μέχρι καὶ τὴν «Ὁγδὴ Οἰκουμενική», τὸ κείμενο ποὺ εἶναι γνωστὸ σὰν *Synodicon Vetus*⁶. Τὸ κείμενο γράφτηκε λίγο μετὰ τὴ δευτέρη ἀπομάκρυνση τοῦ Πατριάρχου Φωτίου (887) καὶ εἶναι γραμμένο ἀπὸ κάποιον ἀντιφωτιανὸ (ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα παρόμοιο μὲ τὸν ἀντιφωτιανὸν *Βίο Ἰγνατίου*, γραμμένο ἀπὸ τὸν Νικήτα Δαβίδ Παφλαγόνα)· ἀναφέρεται σ' αὐτὸ ἡ Σύνοδος τοῦ 869-870, ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Ἰγνάτιο, στὴν ὁποία καθαιρέθηκε καὶ ἀναθεματίστηκε ὁ Ἅγιος Φώτιος, σὰν «Ὁγδὴ Οἰκουμενική Σύνοδος» (§162)! Ὁ συντάκτης τοῦ *Συνοδικοῦ* αὐτοῦ εἶναι ὡστόσο ἀσυνεπής, διότι παρακάτω στὸ κείμενο (§162) ἀναφέρει, ὅτι ὁ πάπας Ἰωάννης Η' μέσῳ τῶν λεγάτων του, μὲ τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειο τὸν Μακεδόνα «συμφιλίωσε τὴ διάσταση καὶ ἄφησε ἡσυχο τὸν Φώτιο», μὲ τὸ ὁποῖο στὴν πραγματικότητα παραπέμπει στὴ Φωτιανὴ Μεγάλῃ Σύνοδο τοῦ 879-880, στὴν ὁποία συμφιλώθηκαν οἱ Ἐκκλησίαι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης, ἀλλὰ ἡ ὁποία Σύνοδος ταυτόχρονα ἀποκήρυξε τὴν ἀναφερθεῖσα Σύνοδο τοῦ 869-870 καὶ ἀκύρωσε ὅλες τὶς ἀποφάσεις της, τὰ ὁποῖα πάντα ἀναγνώρισε καὶ ἐπικύρωσε ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ Η'· ποὺ σημαίνει ὅτι αὐτὴ ἡ, τώρα ἀκυρωθεῖσα, Σύνοδος δὲν μπορούσε νὰ εἶναι Ὁγδὴ Οἰκουμενική (ὅπως ἄλλωστε δὲν ἦταν οὔτε καὶ στὴ Δύση, παρὰ μόνις ἀπὸ τὸν 12^ο αἰῶνα, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντος Θ' (1049-54) πρὸς τὸν Πέτρο Ἀντιοχείας (PL 143,772-3) καὶ τοῦ καρδινάλιου του Οὐμβέρτου τῆς Σίλβα Κάνδιδα στὸ πιπτάκιο τοῦ ἀναθέματος ποὺ ἄφησε πάνω στὴν ἁγία τράπεζα τῆς Ἁγίας Σοφίας (PL 143,1004).

5. Ἐπομένως, Ὁγδὴ Οἰκουμενική Σύνοδος μπορούσε νὰ εἶναι, καὶ εἶναι, μόνον ἡ Φωτιανὴ Σύνοδος τοῦ 879-880. Αὐτὴ μόνον ἡ Φωτιανὴ Σύνοδος (καὶ ὄχι ἡ Ἰγνατιανὴ Σύνοδος τοῦ 869-870, ὅπως ἐσφαλμένα γράφεται στὸ ἀναφερθεὶν *Synodicon Vetus*) ἐπικύρωσε τὴν Ἁγία Ἐβδόμη Σύνοδο τοῦ 787 σὰν *Οἰκουμενική*, ποὺ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι στὴ Ρώμη μόνις ἀπὸ τὸ 880 ἀριθμοῦν Ἐπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους⁷, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ δὲν συμβαίνει παντοῦ, καθότι στὴ Φραγκικὴ ἐκκλησία τὴ Δεύτερη Νικαιανὴ τὴν ὀνομάζουν ψευδο-Σύνοδο, ἐφ' ὅσον, δῆθεν, «συγκροτήθηκε χωρὶς τὴν αὐθεντία τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας» καὶ ἐφ' ὅσον ἡ Σύνοδος Καρόλου τοῦ Μεγάλου στὴ Φρανγκφούρτη τὸ 794 «τὴν

6. *Συνοδικὸν ἐν ἐπιτομῇ ἅπασας ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων γεγονυίας ὀρθοδόξους τε καὶ αἰρετικὰς περιέχον Συνόδους μέχρι τῆς Ὁγδῆς Οἰκουμενικῆς Μεγάλῃς Ἁγίας Συνόδου*, ἐκδ. J. Duffy - J. Parker, DOP, Washington 1979.

7. F. DVORNIK, *Le Schisme de Photius*, Paris/Cerf 1950, p. 596.

ἀκύρωσε καὶ παντελῶς τὴν ἐξάλειψε»⁸. Γι' αὐτὸ ὁ Ἅγιος Φώτιος στὴν 5ῃ συνεδρία τῆς Συνόδου τοῦ 880 (26 Ἰανουαρίου) ζήτησε ἡ Σύνοδος αὐτὴ νὰ ἐπικυρώσει τὴν Β' τῆς Νικαίας σὰν Ἐβδόμη Οἰκουμενική, διότι «ἡ καθ' ἡμᾶς (Ἀνατολική) Ἐκκλησία αἰεὶ μὲν αὐτὴν Ἐβδόμην ὀνομάζει τε καὶ ἀνακηρύττει καὶ ταῖς λοιπαῖς Ἀγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς ἔξ Συνόδοις ταῖς ἴσαις αὐτὴν πρεσβείαις γεραίρει», ἀπ' ὅ,τι ὁμως ἀκούγεται, προσθέτει ὁ Φώτιος, «ἡ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησία, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς Θρόνοι, τὰ μὲν δόγματα αὐτῆς (=τῆς Ἐβδόμης Συνόδου) παραπλησίως ἀποδέχονται καὶ περιέπουσι, περὶ δὲ τοῦ συναριθμεῖν αὐτὴν ταῖς λοιπαῖς Ἀγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς ἔξ Συνόδοις καὶ Ἐβδόμην αὐτὴν ἀνακηρύττειν, ἴσως παρὰ τισὶν ἐστὶν ἀμφιβολία· φήμη μὲν γὰρ τοιαυτὴ περιαιγέλλεται (ἀπὸ ἐκεῖ), τὸ δὲ ἀληθές (περὶ αὐτῆς) οὐπω μέχρι καὶ νῦν ἐπιστάμεθα». Σ' αὐτὸ οἱ παπικοὶ λεγάτοι συμφώνησαν καὶ ἀπὸ κοινοῦ μὲ ὅλη τὴν Ἁγία Σύνοδο ἀναθεμάτισαν ὅποιον δὲν ἀποδέχεται τὴ Δεύτερη Σύνοδο τῆς Νικαίας σὰν Ἐβδόμη Οἰκουμενική (Πρακτικά 5,3-8. Δοσίθεος, σελ. 363-4).

6. Αὐτὴ ἄλλωστε ἡ Φωτιανὴ Σύνοδος τοῦ 879-880 ὀνόμαζε καὶ ἀντιλαμβανόταν ἑαυτὴν σὰν «Ἁγία καὶ Οἰκουμενική Σύνοδος», ὅπως τὴν ὀνόμασαν οἱ ἴδιοι οἱ λεγάτοι τοῦ πάπα Ἰωάννου Η', καὶ ὅλη ἡ Σύνοδος, καὶ ὁ Φώτιος, καὶ ὅλοι οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν, καὶ ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος⁹. Στὴν 6ῃ συνεδρία, στίς 3 Μαρτίου 880, στὸ παλάτι τοῦ Χρυσοτορικλίνου, ὅπου ἦσαν παρόντες ὁ Φώτιος, οἱ Παπικοὶ καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ λεγάτοι καὶ 18 ἀκόμα Ἐπίσκοποι, ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος πρότεινε, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὑπογράφει τὰ πρακτικά τῆς Συνόδου καὶ τὶς ἀποφάσεις, γι' αὐτὸ, ὅπως ὅλες οἱ προηγούμενες Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι, ἔτσι καὶ αὐτὴ «ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενική Σύνοδος» νὰ ἀποφανθεῖ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος: «Ἄμεινον ἡγοῦμαι, εἰ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, πάντων ἐν ὁμονοίᾳ τε καὶ βαθεῖα εἰρήνῃ ἐνωθέντων, καὶ Χριστῷ τῇ πάντων Κεφαλῇ συναφθέντων, καὶ ὄρον τινὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ἀναφωνηθῆναι, οὐ καινόν τινα καὶ παρείσακτον, ἀλλ' ὄν ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος (τοῦ 325) ἐθεμελίωσε, καὶ αἱ λοιπαὶ Ἁγίαι καὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι συνεκρότησάν τε καὶ συνεπωκοδόμησαν»¹⁰. Ὅλα αὐτὰ

8. ΧΙΝΚΜΑΡ ΑΡΧΙΕΠ. ΡΕΙΜΩΝ, PL 126,360A. Ὁ καρδινάλιος Οὐμβέρτος τὸν 11ο αἰῶνα καὶ ὁ πάπας Πασχάλης ὁ Β' στὴ Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ τὸ 1112 συνεχίζουσαν ἀκόμα νὰ ἀριθμοῦν μόνο «τὶς τέσσερις πρώτες (Οἰκουμενικὲς) συνόδους»!

9. Πρακτικά 5, 19-20, 32, 34, 40-53· 6, 4. ΔΟΣΙΘΕΟΣ, Τόμος Χαράς, σελ. 367, 370-1, 373-5, 377.

10. Πρακτικά 6, 5. ΔΟΣΙΘΕΟΣ, σελ. 377.

δεικνύουν και αποδεικνύουν ότι η Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία στην Ἀνατολή, αὐτή τῆ Φωτιανῆ Σύνοδο στην Ἁγία Σοφία τὸ 879-880 ἤδη τότε τὴ θεωροῦσε σὰν Ὀγδόη Οἰκουμενικῆ Σύνοδο, καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἔτσι τὴ ἐννοοῦσε καὶ πλειάδα μεταγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεολόγων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

7. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος Βαλσαμών (12ος αἰῶνας), στὴν ἐρμηνεία του στὸν 1^ο Κανόνα τῆς Φωτιανῆς Συνόδου στην Ἁγία Σοφία τὸ 879-880, ὀνομάζει τὴ Σύνοδο αὐτὴ «Οἰκουμενικῆ Σύνοδο» (τῆς Οἰκουμενικῆς ταύτης Συνόδου - *Σύνταγμα*, τ. 2, 706), ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος ὀνομάζει ἑαυτὴν στὸν 2^ο Κανόνα της: «Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ αὕτη Σύνοδος» (στὸ ἴδιο, σελ. 707).

8. Ὁ Νεῖλος, Μητροπολίτης Ρόδου¹¹, στὸ σύγγραμμα: *Διήγησις συνοπτικὴ περὶ τῶν Ἁγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων*¹², μετὰ τὴν περιγραφή τῶν 1-7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γράφει περὶ τῆς Ὀγδῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ αὕτη Ὀγδόη Σύνοδος τῶν 380 Ἁγίων Πατέρων γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο (867-886), καθ' ἣν Σύνοδον γέγονεν εἰρήνη μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων, φανερῶς ὁμολογησάντων (=ἀναγνωρισάντων) τῶν δυτικῶν, ὅτι οὕτως ἀναγινώσκουμεν καὶ πιστεύομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς, χωρὶς προσθήκης τινός, τὸ Σύμβολον τὸ Ἅγιον, ὡς οὕτως ἔχον ὄντως Σύμβολον εἶναι τῆς Ἀληθοῦς πίστεως· ἀλλὰ καὶ τοὺς προστιθέντας, ἢ ἐλλείποντας ἀναθεματίζομεν. Ὦντος τῆνικαῦτα Ἰωάννου (τοῦ Η΄) πάπα Ῥώμης, Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοποτηρητῶν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Παύλου καὶ Εὐγενίου Ἐπισκόπων καὶ Πέτρου πρεσβυτέρου καὶ καρδινάλιου, καὶ (ἐπίσης) τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν διὰ (δικῶν τους) τοποτηρητῶν. Ὡν συνελθόντων ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὁμονοίας (=ὁμοφροσύνης) τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐβόησαν...» - καὶ ἀναφέρει στὴ συνέχεια τὶς ὁμιλίαι τῶν Παπικῶν λεγάτων, τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχείων καὶ μελῶν τῆς Συνόδου· εἰδικὰ ὅμως ἀναφέρει τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου στὴν 6η συνεδρία: περὶ ἀκαινοτομήτου τοῦ Συμβόλου τῆς πί-

11. Ἐκ τοῦ 14ου αἰῶνος, περὶ τὸ 1360 (ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ μνεία «τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοδίμου βασιλέως», δηλ. τοῦ προσφάτως ἀποθανόντος Ἀνδρονίκου Γ΄ Παλαιολόγου). Ὁ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, 88) φρονεῖ ὅτι ὁ Μητροπολίτης αὐτὸς ἦταν στὴν πραγματικότητα ὁ Νεῖλος Δαμαλάς (τὸν 15ο αἰῶνα).

12. *Σύνταγμα*, τ. 1, σελ. 392-4.

στεως, καί, ἐν τέλει, ἀναφέρει τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ἰωάννου Η΄ πρὸς τὸν Πατριάρχη Φώτιο.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Νεῖλος Ρόδου γράφει καὶ περὶ τῆς Ἐνάτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δηλ. τῆς Παλαμικῆς Συνόδου τὸν 14ο αἰῶνα: «Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ αὕτη Ἐνάτη Σύνοδος γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως Ἀνδρονίκου (Γ΄) τοῦ Παλαιολόγου (1328-41), καὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (1341-91), κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου. Ἐδογμάτισαν (=δίδασκαν) γὰρ οὗτοι νῦν μὲν οὐδεμίαν διάκρισιν εἶναι ἐπὶ τῆς Θείας φύσεως (μεταξύ) οὐσίας καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ ταῦτόν εἶναι καὶ ἀδιάφορον· νῦν δὲ διάκρισιν μὲν εἶναι ἔλεγον· πλὴν τὴν μὲν οὐσίαν ἄκτιστον, τὰς δὲ αὐτῆς οὐσιώδεις καὶ φυσικὰς ἐνεργείας συγχωροῦντες ἑτέρας εἶναι, πλὴν οὐκ ἀκτίστους, ἀλλὰ κτιστάς· καὶ ἔτι τὸ ἐν τῷ Θαβωρίῳ ἐκλάμψαν θεῖον ἐκεῖνο φῶς φάσμα ἀπλῶς καὶ κτίσμα, γινόμενον καὶ ἀπογινόμενον, ἀλλ’ οὔτε Θείας φύσεως φυσικὴν ἀγλῆν, καὶ Θεότητα καὶ Φῶς ἀπρόσιτον καὶ καίον λεγόμενον. Κατὰ τούτων οὖν οὕτω λεγόντων συνήχθη ἡ Ἁγία Σύνοδος αὕτη, ἐλέγξασα τούτους ἀνοηταίνοντας καὶ ψευδομένους κατὰ πᾶν εἶδος λόγου, καὶ ἀσεβοῦντας μᾶλλον τῶν ἄλλων αἰρετικῶν. Παρήσαν δὲ τῇ Συνόδῳ ταύτῃ Ἰσίδωρος Κωνσταντινουπόλεως, Λάζαρος Ἱεροσολύμων, καὶ ὁ Ἀντιοχείας (Πατριάρχης) διὰ δύο τοποτηρητῶν, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Φιλόθεος ὁ Κόκκινος καὶ ἕτεροι μοναχοὶ πολλοί, ἐνάρετοι καὶ λογάδες, οἱ καὶ αὐτοὺς ἀνεθεμάτισαν. Παρελάβομεν (νὰ πιστεύουμε) ὅτι Θεὸν ἐνεργοῦντα δηλοῖ Θεότητος ἐνέργειαν, οὐδὲν δὲ τῶν Τριῶν (Προσώπων εἶναι) ἐνέργεια· παρελάβομεν ὅτι τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἢ ἐνέργειαν ἔχον οὔτε ἔστιν, οὔτε τι ἐστίν· οὐδέ ἐστιν αὐτοῦ θέσις ἢ ἀφαιρέσις· τὸ δὲ ἔχον (δύναμη ἢ ἐνέργεια), ἕτερόν ἐστι πάντως οὗ (δυνάμεως/ἐνεργείας) ἔχει» (στοῦ ἴδιου, σελ. 394-5).

9. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης (1416-1429) μνημονεύει τὴ Φωτιανὴ Σύνοδο τοῦ 879-880 ὡς «ἡ Ὀγδόη (Οἰκουμενικὴ) λεγομένη, καὶ λέει ὅτι τὴ μνημονεύουν καὶ οἱ Λατῖνοι, καὶ τὰ Πρακτικὰ ταύτης τυγχάνουσιν ἐμφανῆ, ἐν οἷς καὶ περὶ τῆς καινοτομίας τῶν Λατίνων ἔστι μαθεῖν ἀκριβέστερον· καὶ ὅπως ἡ Σύνοδος αὕτη, τοὺς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ (δηλ. Filioque) τὸ Θεῖον Πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι τολμῶντας λέγειν, ἀναθέματι καθυπέβαλε· τηρεῖν τε τὰ τοῦ Ἱεροῦ Συμβόλου ἀμείωτα παντὶ τρόπῳ παρέδωκεν (ἡμῖν ἢ Σύνοδος αὕτη)»¹³.

Ἐπίσης ὁ Μανουὴλ Καλέκας (ἀντισηχαστής, προσχώρησε στὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία καὶ ἔγινε δομινικανός, †1410) μαρτυρεῖ ὅτι «πολλοὶ αὐτῆ τῆ (Φωτια-

13. Διάλογος περὶ αἱρέσεων, 19. PG 155,97.

νή) Σύνοδο τὴν ἀποκαλοῦν *ὀγδόη*» (quam etiam synodum quidam octavam appellant)¹⁴.

10. Ὁ Ἅγιος Μάρκος Ἐφέσου στὴ Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας, τὸ 1438/39, στὴν βῆ συνεδρία, σὲ διάλογο μὲ τὸν καρδινάλιο Ἰουλιανὸ Καισαρίνη, ὁ ὁποῖος τοῦ ζητοῦσε νὰ δείξει «τὰ πρακτικὰ τῆς Ὀγδόης συνόδου», ἐννοώντας ἐν προκειμένῳ τὴν Ἰγνατιανὴ Σύνοδο τοῦ 869/70, ἀπάντησε ὡς ἑξῆς: «Αὕτη ἡ Σύνοδος ἦν λέγεις ἔχει πράξεις κατὰ τοῦ Φωτίου, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάπα Νικολάου καὶ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ· μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἄλλη Σύνοδος (879-880) ἐπὶ τοῦ πάπα Ἰωάννου (Η΄) καὶ ἀνώρθωσε τὸν Φώτιον καὶ ἠκύρωσε τὴν πρώτην Σύνοδον (τοῦ Ἰγνατίου, 869/70)· οὗ τινος πάπα Ἰωάννου εὐρίσκονται Ἐπιστολαὶ ὑπὲρ τοῦ Φωτίου, ἧτις (Σύνοδος) καὶ ὠνομάσθη Ὀγδόη Σύνοδος»¹⁵. Ἐπίσης ὁ Ἅγιος Μάρκος Ἐφέσου στὴ δική του Ὁμολογία πίστεως γράφει: «Ἀποδέχομαι καὶ ἀσπάζομαι πρὸς ταῖς εἰρημέναις Ἑπτὰ Συνόδοις καὶ τὴν μετ' αὐτὰς ἀθροισθεῖσαν ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ῥωμαίων Βασιλείου (τοῦ Μακεδόνης) καὶ τοῦ ἀγιωπάτου Πατριάρχου Φωτίου, τὴν καὶ Οἰκουμενικὴν Ὀγδόην ὀνομασθεῖσαν, παρόντων καὶ τῶν τοποτηρητῶν Ἰωάννου τοῦ μακαρίου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης»¹⁶.

11. Ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωση (1454-1456), σὲ δύο ἔργα του κατὰ τῶν Λατίνων καὶ τῶν ἐνοτικῶν, ὀνομάζει τὴ Φωτιανὴ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο «Ὀγδόη Οἰκουμενικὴ». Ἔτσι, στὸ ἐκτεταμένο ἔργο του *Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* (2,4,7), ἀπαριθμώντας τὶς ἑπτὰ Οἰκουμενικὰς Συνόδους, καταλήγει: «Ταῦταις ταῖς Οἰκουμενικαῖς Ἑπτὰ Συνόδοις καὶ ἡ ἐπὶ Φωτίου (συγκροτηθεῖσα) Ὀγδόη Οἰκουμενικὴ συνάδει Σύνοδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθεῖσα, παρόντων τοποτηρητῶν τοῦ τῆς Ῥώμης Ἀρχιερέως –καὶ τοὺς ἀπαριθμεῖ–, ἐν ἧ τῷ ἡμετέρου Συμβόλου (τῆς πίστεως) ἀναγνωσθέντος, αὐτοὶ οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα πολλὰ ἐβόησαν ὑπὲρ τοῦ μὴ καινοτομεῖσθαι μηδενὶ τρόπῳ τὸ Σύμβολον»¹⁷. Ἐπίσης ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος στὸ σύγγραμμα *Ἀπολογία σύντομος ὑπὲρ τοῦ μὴ δέχεσθαι τὴν ἐν Φλωρεντία Σύνοδον καὶ τὴν (ἐκεῖ) κακῶς ὀρι-*

14. *Contra Graecorum errores*, 4, PG 152,206C.

15. Mansi 31,551-553. Cf. *Actorum Graecorum Concilii Florentini*, pars I, ed. J. Gill, Roma 1953, p. 90-91.

16. ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Τόμος Χαράς*, 418-419· ἐπίσης στὸ ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΙΟΥ, *Ὁ Ἀντίπαπας*, ἔκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 394.

17. *Oeuvres completes de Gennade Scholarios*, t. 2, Paris, 1929, p. 423.

σθεῖσαν ἔνωσιν, μνημονεῦει «τὴν Ὀγδόην καὶ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις τὴν Ἐβδόμην (Οἰκουμενικὴ Σύνοδος) ἐκύρωσε, κατὰ τὴν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων συνήθειαν, καὶ τὸν μακάριον ἀνεστήλωσε Φώτιον, καὶ πάσης προσθήκης (στοῦ Σύμβολο), ἢ κατὰ διάνοιαν, ἢ κατὰ λέξιν, κατεψηφίσατο»¹⁸. Στὸ ἴδιο σύγγραμμα καὶ στὴν ἴδια συνάφεια ὁ Σχολάριος μνημονεῦει καὶ τὶς συναντήσεις καὶ τοὺς διαλόγους μὲ τοὺς Λατίνους ἐπὶ Θεοδώρου Α΄ τοῦ Λασκάρεως (1204-1222) καὶ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Β΄ τὸ 1234, ὅπως καὶ κατόπιν ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου, ὁπότε «Σύνοδος Οἰκουμενικὴ συνέστη –τὸ 1285– κατὰ τῆς καινοτομίας (=προσθήκης τοῦ Filioque, ποὺ εἶχε ἀποδεχθεῖ ὁ Ἰωάννης Βέγκος καὶ ὁ αὐτοκράτορας Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγος), ἦν (καινοτομίαν) ὁ πατήρ (τοῦ αὐτοκράτορος, Μιχαὴλ ὁ Η΄) ἐπενόησε καὶ πολλοῖς ἐσπουδάσεν ἰδρῦσασθαι τρόποις, ἀλλ’ οὐκ ἴσχυσε».

Εἶναι σημαντικό νὰ ἀναφέρουμε καὶ τὴ συλλογιστικὴ τοῦ Σχολαρίου, μὲ τὴν ὁποία στὴ συνέχεια ἀσκεῖ κριτικὴ στὸ ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐννοοῦν νὰ ὀνομάζουσαν «οἰκουμενικὴς» δικῆς τοὺς συνόδους ποὺ συγκροτήθηκαν μετὰ τὸ σχίσμα, «καί-τοι τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν (ἀπὸ τὴν Ἀνατολή) οὐ παρόντων οὐδέ (ἐκ τῶν ὑστέρων αὐτῶν) συνεπιψηφιζομένων τῷ πάπα. Οὐκοῦν, συμπεραίνει εὐλόγως ὁ Γεννάδιος, καὶ ἡμῖν –τοῖς Ὀρθοδόξοις– σχισματικῶν ὄντων δηλαδὴ τῶν Λατίνων, ἢ οἰκουμενικὴ προσηγορία προσῆν (γιὰ τὴ Σύνοδος τοῦ 1285 ποὺ καταδίκασε τὸν Ἰωάννη Βέγκο), διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν. Εἰ δ’ ὁ πάπας, τὰ τῶν Πατριαρχῶν ἔχων εἶδωλα συγκαθέμενα (δηλ. τοὺς ἀπὸ αὐτὸν διορισθέντες τοποτηρητές), τὴν οἰκουμενικὴν ἀρπάζει προσηγορίαν, διὰ τί μὴ τὰς Συνόδους ἡμῶν οἰκουμενικῶς νομοῦμεν καὶ ὀνομάσομεν, αἷς ἢ τῶν Πατριαρχῶν προσῆν ἐν πᾶσιν Ἀλήθεια;... Τὸ γὰρ τοὺς ὀρθῶς φρονοῦντας περὶ ἀπάντων, τοὺς εἶναι μόνον ὡς Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, κἄν ὀποσοιοῦν ὧσιν οἱ τοῦτων ἀπερρωγότες, τοῦτ’ ἀληθὲς μὲν λέγουσιν, αὐτοῖς δὲ οὐ προσῆγον, ἀλλὰ μᾶλλον ἡμῖν. Οὔτε γὰρ ἀπερρώγειμεν, ἀλλ’ αὐτοὶ τοῦτο πεπόνθασιν· οὔτε χεῖρον ἡμεῖς φρονοῦμεν ἐκείνων, εἴ γε μὴδ’ αὐτοὶ ποτε χεῖρον ἐφρόνουσαν καὶ ὁμολόγουσαν ἢ νῦν πεφρονήκασιν ὕστερον μετὰ τὸν τῆς προσθήκης (στοῦ Σύμβολο τῆς πίστεως) καιρὸν... Καὶ πολλοῖς ἄλλοις τρόποις ἀληθεστάτοις, οἰκουμενικὴν ἐκείνην τὴν Σύνοδος γεγενῆσθαι πιστεῦομεν τὴν κατὰ τοῦ Βέγκου –τὸ 1285– γεγενημένην. Τὴν δ’ ἐν Φλωρεντία ταυτηνὴν τὴν ὑστέραν (Σύνοδος) οὐδ’ ἐξῆν ἡμῖν πράττειν, κωλυόμενοις ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκείνης (τῆς δικῆς μας ποὺ προηγήθηκε), καὶ τῶν πραγ-

18. *Oeuvres completes de Gennade Scholarios*, t. 3, Paris, 1930, p. 85.

μάτων φανερώς πειθόντων ήσυχάζειν ἡμᾶς, καὶ τοῦ Θεοῦ σημεῖα πολλὰ καταπέμποντος, ὥστε νοῦν ἡμᾶς λαβεῖν καὶ τῆς μελλούσης αἰσχύνης καὶ βλάβης ἑαυτοῦς ἀπαλλάττειν»¹⁹.

12. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Συμεὼν ὁ Τραπεζούντιος* (1472-75 καὶ 1482-86) συγκρότησε τὸ 1484, στὴ διάρκεια τῆς δεύτερης πατριαρχείας του, «Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο» στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν ἐκκλησία τῆς Παμμακαρίστου, ἢ ὅποια ὀνόμαζε ἑαυτὴν «*Οἰκουμενικὴ Σύνοδος*» (ἢ *Σύνοδος αὐτῆς οἰκουμενικῆς οὔσας*), ἢ ὅποια καὶ ἀκύρωσε τὴ Φλωρεντιανὴ Σύνοδο καὶ συνέθεσε Ἐκλογικὴν *Ἐπιστολήν* γιὰ τοὺς ἐπιστρέφοντας στὴν Ὁρθοδοξία ἐκ τοῦ Λατινικοῦ σχίσματος²⁰.

13. Ὁ Πατριάρχης *Ἱεροσολύμων Δοσίθεος*, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσε τὰ πρακτικὰ τῆς Φωτιανῆς Συνόδου στὴν Ἁγία Σοφία τὸ 879-880, καθὼς ἤδη ἀναφέραμε, πλειστάκις ὀνομάζει τὴ Φωτιανὴ αὐτὴ Σύνοδο Ὁγδοῆ *Οἰκουμενικῆ*, καὶ στὸν *Τόμο Χαράς* (ὅπου δημοσιεύονται τὰ πρακτικὰ), καὶ στὴ *Δωδεκάβιβλό* του²¹, ὅπου ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ Νικήτας ὁ Νικαεὺς (11ος αἰ.) καὶ ὁ Νεῖλος Θεσσαλονίκης (14ος αἰ.), καὶ ὁ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος (15ος αἰ.) καὶ ὁ Μᾶρκος Ἐφέσου μνημονεύουν αὐτὴ τὴ Φωτιανὴ Σύνοδο καὶ τὴν ὀνομάζουν Ὁγδοῆ *Οἰκουμενικῆ*²².

14. Οἱ *Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς*, στὴ γνωστὴ τους *Ἐπιστολὴ τοῦ 1848*, γράφουν (§6) ὅτι ὁ πάπας Ἰωάννης Η΄, «διὰ τῆς εἰς τὴν *Η΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον* πρὸς τὸν Ἱερὸν Φῶτιον Ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐκηρύχθη οἰκουμενικῶς κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (δηλ. κατὰ τοῦ Filioque στὸ Σύμβολο τῆς πίστεως)²³.

15. Ὁ Ἐπίσκοπος *Δαλματίας Νικόδημος* (Μίλας), στὸ ἐμπεριστατωμένο ἄρθρο του «Ἡ Ὁγδοῆ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος»²⁴, ἀφοῦ ἐξέθεσε μὲ συντομία τὸ

19. Στὸ ἴδιο, σελ. 86.

20. ΔΟΣΙΘΕΟΣ ἹΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Τόμος ἀγάπης*, Ἰάσιο 1698, σελ. 568· *Σύνταγμα*, 5, 143-7.

21. *Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων*, βιβλ. 7, κεφ. 15. // ἔκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 227-229.

22. Γιὰ τὸν Νικήτα Νικαέα βλ. PG 120,717· γιὰ τὸν Νεῖλο Θεσσαλονίκης βλ. PG 149, 677-680· γιὰ τὸν Ἰωσήφ Βρυέννιο βλ. *Τὰ εὐρεθέντα*, τ. 1, ἔκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 136-40.

23. Ι. ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα*, τ. 2 (ἔκδ. 1953), σελ. 909.

24. Ἄρθρο γραμμμένο τὸ 1914, δημοσιευμένο μετὰ θάνατον στὸ περιοδικὸ *Χριστιανικὴ Ζωή*, ἀρ. 3/1925, σελ. 97-114, στὸ ὁποῖο υπεύθυνος σύνταξης ἦταν ὁ π. Ἰουστίνος Πόποβιτς. Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ δημοσίευση αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου ἔγινε λίγο μετὰ τὴν ἀναγγελία προπαρασκευῆς τῆς μελλοντικῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ Πανορθόδοξο Συνέδριο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1923.

ἔργο και τις ἀποφάσεις τῆς Φωτιανῆς Μεγάλης Συνόδου τοῦ 879-880, καταλήγει: «Καθὼς ἡ Σύνοδος αὐτῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879-880 σὲ τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ τις γενόμενες Ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους, συνεπάγεται ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτή, σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτήρα της, πρέπει νὰ ἀναγνωρισθεῖ σὰν Σύνοδος Οἰκουμενική, ὅπως και οἱ προηγηθεῖσες Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι· ἐπειδὴ δὲ ἡ Σύνοδος αὐτῆ εἶναι ἡ πρώτη μὲ τέτοιο χαρακτήρα μετὰ τις γενόμενες ἑπτὰ, αὐτῆ συνεπῶς εἶναι ἀριθμούμενη ἡ Ὀγδὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος». Ὁ Ἐπίσκοπος Μίλας ἀναφέρει παρακάτω ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου τις ἀναγορεύσεις αὐτῆς τῆς ἴδιας σὰν «ἡ Ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» και «ἡ Ἁγία Οἰκουμενικὴ Ὀγδὴ Σύνοδος» (σελ. 107). Καὶ προσθέτει: «Μετὰ τῆς Συνόδου αὐτῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879-880 δὲν ἔγινε καμμία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία τῆς Συνόδου αὐτῆ και τυπικὰ θὰ τὴν ἀνακήρυττε σὰν Ὀγδὴ Οἰκουμενικὴ, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Σύνοδος αὐτῆ τὸ ἔκανε γιὰ τῆς Δεύτερη τῆς Νικαίας (τοῦ 787) ἀνακηρύσσοντας τὴν Ἐβδόμη. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἴσχυε αὐτῆ ἡ τελευταία σὰν Ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ γιὰ κοινὰ ἑκατὸ χρόνια, χωρὶς τὴν τυπικὴ περὶ τούτου ἀνακήρυξη, τὸ ἴδιο συνέβη και μὲ αὐτῆ τὴν Ὀγδὴ μας Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴν Ἀνατολικὴ τῆς Ἐκκλησία, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔγινε ἡ Σύνοδος και διαμέσου ὅλων τῶν ἐπερχομένων χρόνων». Καὶ παρακάτω ὁ Ἐπ. Νικόδημος ἀναφέρει ὅλους ὅσοι ἀναγνωρίζουν τὴ Φωτιανὴ αὐτῆ Σύνοδο σὰν Οἰκουμενική: «Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεόδωρος Βαλσαμών τὸν 12^ο αἰῶνα, στὸ σχόλιό του στὸν 1^ο κανόνα τῆς Συνόδου αὐτῆς τὴ μνημονεύει σὰν Οἰκουμενική». Κατόπιν ἀναφέρει τὸν Ἅγιο Μάρκο Ἐφέσου και τὴ δήλωσή του στὴ σύνοδο τῆς Φλωρεντίας περὶ τῆς Φωτιανῆς Συνόδου ὡς Ὀγδῆς Οἰκουμενικῆς, και τὸν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων, «ὁ ὁποῖος Πατριάρχης σὲ ἀρκετὰ τῶν βιβλίων του ἀναφέρει τὴ Σύνοδο τοῦ 879-880 σὰν ὀγδὴ οἰκουμενική, συγκρίσιμη και ἰσόκυρη μὲ τις πρώτες Ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους» (σελ. 108). Στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου ὁ Ἐπ. Μίλας συμπεραίνει: «Εἶδαμε τί λογῆς ἦταν κατὰ τὴ σύνθεσή της και κατὰ τὸ ἔργο της ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸ 879-880, και ὅτι ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν διαφέρει ἀπὸ τις ἀναγνωρισμένες Ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους· εἶδαμε ὅτι ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος δικαίως ὀνομάζει ἑαυτὴν Οἰκουμενικὴ και ὅτι αὐτὸν τὸν χαρακτήρα της ἀναγνωρίζει ὅλη ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία στὴν Ἀνατολή, καθὼς εἶδαμε και τὸ ὅτι οἱ πλέον σθεναροὶ πρόμαχοι τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀναγνωρίζουν σὰν Ὀγδὴ Οἰκουμενική. Ἐφ' ὅσον τὰ γνωρίζουμε αὐτὰ, τότε μᾶς εἶναι σαφὲς τί πρέπει ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι τοῦ αἰῶνος μας νὰ φρονοῦμε και πῶς νὰ κρίνουμε και πῶς νὰ δεχόμαστε αὐτὴ τὴ Σύνοδο. Ἡ Σύνοδος αὐτῆ γιὰ κάθε

συνειδητό ὀρθόδοξο χριστιανὸ εἶναι ἡ Ὀγδὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. «Ὅποιος διαφορετικὰ φρονεῖ καὶ κρίνει περὶ αὐτῆς τῆς Συνόδου, αὐτὸς ἁμαρτάνει ἔναντι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ Ὅποιο ἐνέπνεε τοὺς Πατέρες τῆς ἴδιας τῆς Συνόδου» (σελ. 114).

16. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος (Παπαδόπουλος) ἐπίσης ὀνομάζει τὴ Φωτιανὴ Σύνοδο τοῦ 879-880: «Ἡ Ἁγία καὶ ὄντως Οἰκουμενικὴ Σύνοδος»²⁵.

17. Ὁ Ἰωάννης Καρμίρης, καθηγητὴς τῆς δογματικῆς στὴν Ἀθήνα καὶ ἀκαδημαϊκός, γράφοντας περὶ αὐτῆς τῆς Φωτιανῆς «Μεγάλῃς Συνόδου», λέει ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη «φέρει τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ γνωρίσματα Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι παράξενο, ὅτι ὡς Ὀγδὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ Θεόδωρος Βαλσαμών, Νεῖλος Θεσσαλονίκης, Νεῖλος Ρόδου, Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Μάρκος Ἐφέσου, Γεννάδιος Σχολάριος, Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος – Ἁγιος Νεκτάριος Αἰγίνης (προσθέτουμε ἐμεῖς)– καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια Σύνοδος ἐχαρακτήρισεν ἑαυτὴν ὡς Οἰκουμενικὴν πολλαχοῦ ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς, ἔτι δὲ ὁ Πατριάρχης Εὐθύμιος (10ος αἰ.) καὶ πολλοὶ ἄλλοι μέχρι τῶν συγχρόνων Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Φράντς Ντβόρνικ καὶ ἄλλων. Παρὰ ταῦτα δ' ὅμως ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπισήμως δὲν ἀνεκήρυξεν αὐτὴν εἰσέτι ὡς ὀγδὴν Οἰκουμενικὴν, θεωροῦσα ὡς θεμέλιον τῆς Ὀρθοδοξίας τὰς ἑπτὰ ἀρχαίας Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Ἄλλ' ἀναμφισβητήτως ἡ Σύνοδος τοῦ 879/80, συνελθοῦσα ἐν τῷ Ναῶ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μεγάλου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου Φωτίου, συμπαραστατομένου ὑπὸ ἐπισήμων τοποτηρητῶν ὅλων τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, καὶ ἐλευθέρως διασκεψαμένη καὶ ἀποφανθεῖσα κατὰ τὰ παραδεδομένα ἐπὶ σπουδαιότατων ζητημάτων, φέρει “οὐ μόνον τὰ ἐξωτερικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ γνωρίσματα Οἰκουμενικῆς Συνόδου” (Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *Τὸ πρωτεῖον*, 155 ἐξ.), ἐκδοῦσα, ὡς προεῖρηται σημαντικωτάτας ἀποφάσεις διὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν» (ΔΣΜ, τ. 1, 262). Ὁ Καθηγ. Καρμίρης ἀναφέρει παρακάτω ὅτι ἡ Παλαμικὴ Σύνοδος τοῦ 1351 «ἐχαρακτήρισθη ὑπὸ τοῦ Νείλου Ρόδου ὡς ἐνάτη Οἰκουμενικὴ», καὶ παραθέτει τὰ λόγια του: «Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ αὕτη (ἐνάτη) Σύνοδος γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου» (ἀπὸ τὸ ΡΠ *Σύνταγμα*, 1, 394. Καρμίρης, ΔΣΜ, 1, 351, σημ. 1).

25. Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, Ἀθήνα 1964², σελ. 195 καὶ 184.

18. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος *Βουξελλῶν καὶ Βελγίου Βασίλειος* (Κριβοσσέιν), σὲ ἐκτενὲς ἄρθρο - μελέτη του, γραμμένο ἐξ ἀφορμῆς τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως στὴ Ρόδο τὸ 1961 (24 Σεπτ. - 1 Ὀκτ.)²⁶, γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς μελλοντικῆς Οἰκουμενικῆς Προσυνόδου, μιλάει κατὰ πλάτος γιὰ τὴ δυνατότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νὰ συγκαλέσει καὶ νὰ συγκροτήσῃ νέα Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, καθ' ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπευθείας συνέχεια τῆς ἀρχαίας Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, Πατέρων καὶ Συνόδων, ἐφ' ὅσον κατέχει τὸ πλήρωμα τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁρθῶς θεωρεῖ, μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Συμεὼν τὸν Νέο Θεολόγο, σὰν βλασφημία στὸ Ἅγιο Πνεῦμα τὴν ἄποψη -στὴν οὐσία προτεσταντικῆ- ὅτι ἔχουμε φθάσει σὲ μιὰ κάποια "ὑφεση" τῆς παρουσίας καὶ ἐνεργείας τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία, εἴτε σὲ κάποια πτώση κατὰ τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀσκεῖ ἐπίσης κριτικὴ στὴν ἄποψη κάποιων, ὅτι οἱ Ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι εἶναι δῆθεν κάποιο πλήρωμα καὶ τέλος, καὶ ἀπορρίπτει τὸ ὅτι αὐτοὶ ἐπικαλοῦνται τὸ λεγόμενον στὴν Ἀκολουθία τῆς *Ἐβδόμης Συνόδου* περὶ "τελειότητος τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ", ὑπενθυμίζοντας ὅτι παρομοίως, στὴν ἐποχὴ μετὰ τὴν 4^η Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, κάποιοι ἐπικαλοῦνταν τὰ "τέσσαρα Εὐαγγέλια". Κατόπιν ἐλέγχει τὴν ἄποψη ὀρισμένων ὅτι, δῆθεν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ συγκαλέσει καὶ νὰ συγκροτήσῃ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο μετὰ τὸ σχίσμα, δηλ. χωρὶς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (τέτοια γνώμη διατύπωσε ὁ καθηγ. Ν. Νησιώτης, ἀλλὰ καὶ τώρα ὑπάρχουν κάποιοι ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ποὺ λένε τὸ ἴδιο), διότι αὐτὸ δὲν ἔχει νόημα καὶ εἶναι ἱστορικὰ ἀνακριβές, ἀφοῦ ἄλλωστε οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ἔγιναν ὅλες στὴν Ἀνατολή, οἱ δὲ Ἐπίσκοποι Ρώμης ἀπλῶς ἐπισυνάπτονταν, καὶ ἐὰν ὄχι, ἦταν κρινόμενοι ἀπὸ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ἐπιπλέον, ἂς προσθέσουμε καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης μετὰ τὴν ἀπόσχισίν της ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά Πατριαρχεῖα, ἀφειδῶς συγκαλοῦσε καὶ συγκροτοῦσε τὶς δικῆς τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου (μέχρι σήμερον 20!), μολονότι γι' αὐτὸ δὲν ζητοῦσε τὴ συναίνεση καὶ συμμετοχὴ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Στὴ συνέχεια τοῦ ἄρθρου του ὁ Ἐπ. Βασίλειος μνημονεύει τὴ Φωτιανὴ Μεγάλῃ Σύνοδο τοῦ 879-880 σὰν Ὀγδόη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879-880, γράφει ὁ Ἐπ. Βασίλειος, «τόσο κατὰ τὴ σύνθεσίν της, ὅσο καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀποφάσεών της...

26. Συμβολικὰ κείμενα στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, *Θεολογικὰ ἔργα* (ἔκδ. Πατριαρχεῖου Μόσχας), Μόσχα 1968, Σύμμεικτα 4, 1968, σελ. 5-36.

φέρει όλα τὰ διακριτικὰ *Οἰκουμενικῆς* Συνόδου. Ὅμοιος πρὸς τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ἐξέδωσε σειρὰ ἀποφάσεων δογματικοῦ χαρακτῆρος... Ἔτσι, ἀνακήρυξε τὸ ἀναλλοίωτο τοῦ κειμένου τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, χωρὶς τὸ *Filioque*, καὶ ἀναθεμάτισε ὅλους ὅσοι τὸ ἀλλάζουν» (στὸ ἴδιο, σελ. 12-13). Πρὸς βεβαίωση τῆς γνώμης του ἀναφέρει τὴν ταυτόσημη στάση περὶ τῆς Φωτιανῆς Συνόδου ὡς Ὀγδῶς τῶν Θεοδώρου Βαλαμῶνος (12^{ος} αἰ.), Νείλου Θεσσαλονίκης καὶ Νείλου Ρόδου (14^{ος} αἰ.), Ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης καὶ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου (15^{ος} αἰ.), Γενναδίου Σχολαρίου (15^{ος} αἰ.) καὶ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων (17-18^{ος} αἰ.). Ἀναφέρει ἐπίσης ἐκεῖνο πὺ καὶ ὁ Φράντζ Ντβόρνικ στὴ μελέτη του ὑποστηρίζει: ὅτι στὴ Δύση μέχρι τὸν 12^ο αἰῶνα αὐτὴ ἡ Φωτιανὴ Σύνοδος θεωρεῖτο ὡς ἡ Ὀγδῶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Γι' αὐτὸ προτείνει, ἡ μελλοντικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτὴ τὴ Φωτιανὴ Σύνοδο νὰ τὴν «ἀνακηρύξη Ὀγδῶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο». «Μάλιστα μὲ αὐτό», προσθέτει ὁ Ἐπ. Βασίλειος, «ἡ μελλοντικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ἡ *Ἐνάτη*», καὶ ταυτόχρονα ἔτσι, ἡ ἐνότητά μας μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὡς πρὸς τὴν ἀρίθμηση καὶ ἀποδοχὴ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, νὰ παραταθεῖ γιὰ ἕναν ἀκόμη αἰῶνα, δηλ. ἀπὸ τὴν 7^η στὴν 8^η Σύνοδο, ἂν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δεχθεῖ νὰ ἐπιστρέψει στὴν πρωτύτη ἀπὸ πλευρᾶς τῆς ἀρίθμηση αὐτῆς τῆς Συνόδου ὡς Ὀγδῶς²⁷.

Παρακάτω ὁ Ἐπ. Βασίλειος κάνει λόγο γιὰ τὴ Σύνοδο τοῦ 1156-57, ἐπὶ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐπαινώντας τὶς περὶ Θείας Εὐχαριστίας ἀποφάσεις τῆς, λέει ὅτι πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν στὰ συμβολικά-δογματικὰ κείμενα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν λέει ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτὴ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ Οἰκουμενικὴ (σελ. 14). Μιλᾷ ἐπειτα γιὰ τὶς Παλαμικὲς Συνόδους τοῦ 1341, 1347 καὶ 1351, καὶ ἐξαίρει τὴν Ἐκκλησιαστικο-θεολογικὴ σημασία τους, ἰδιαίτερα τῆς Συνόδου τοῦ 1351, τῆς ὁποίας οἱ δογματικὲς ἀποφάσεις εἶναι πανεκκλησιαστικῶς ἀποδεκτὲς σὰν σωτηριώδεις ἀλήθειες τῆς πίστεως στὴν Ἁγία Τριάδα καὶ τῆς ζωῆς διὰ τῶν χαρισματικῶν ἐνεργειῶν Τῆς. Ἀναφέρει ὅτι τὴ Σύνοδο αὐτὴ τοῦ 1351 ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Νεῖλος, γνωστὸς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας καὶ κανονολόγος, στὸ ἔργο του *Συνοπτικὴ ἱστορὴση τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων*, τὴν ὀνομάζει *Ἐνάτη*, καὶ χωρὶς νὰ παίρνει

27. Στὸ ἴδιο, σελ. 13· καὶ στὴ σελ. 31 ἐπαναλαμβάνει: «Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879-880 πρέπει στὴ μελλοντικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο νὰ ἀνακηρυχθεῖ Ὀγδῶ Οἰκουμενικὴ, οὕτως ὥστε ἡ μελλοντικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θὰ εἶναι ἡ *Ἐνάτη*».

θέση ἐπ' αὐτοῦ λέει πιὸ κάτω, ὅτι ἡ μελλοντική Οἰκουμενική Σύνοδος πρέπει καθηρόντως «νά καθορίσει τὴ σχέση τῆς ὅλης (Ὁρθοδόξου) Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν τῶν Τοπικῶν Συνόδων τοῦ 14^{ου} αἰῶνος, νά κυρώσει τὴ σημασία τους καὶ νά τίς ἀναγνωρίσει ἴσες ἢ ὅμοιες μὲ τίς δογματικὲς ἀποφάσεις τῶν ἀρχαίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων» (στο ἴδιο, σελ. 15-16). Ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐπιφυλακτικότητα τοῦ Ἐπ. Βασιλείου πρὸς τὴ Σύνοδο τοῦ 1351: «εἶναι δύσκολο μ' αὐτό –τὴν ἀποψη τοῦ Νείλου Ρόδου– νά συμφωνήσουμε λόγῳ τῆς εἰς αὐτὴν ἐλλειποῦς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», εἶναι ἡ σύνθεση τῆς Συνόδου αὐτῆς, διότι συμμετείχαν σ' αὐτὴν σχεδὸν μόνο Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ 20 μέχρι 50 Ἐπίσκοποι (σύμφωνα μὲ τίς ὑπογραφὲς στὰ πρακτικά τῆς Συνόδου), μολονότι τὰ πρακτικά τῆς Συνόδου ὑπέγραψαν ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Λάζαρος, ἐνῶ τὸ 1360 τὴν ἀναγνώρισε ἡ Σύνοδος τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας στὸ Τύρνοβο, ὅπως καὶ ὁ Μητροπολίτης Μόσχας Ἅγιος Ἀλέξιος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ μητροπολιτικοῦ βαθμοῦ του στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1354. Ἀναφέρει ἐπίσης σὰν σπουδαία ἀναγνώριση τῆς Συνόδου αὐτῆς καὶ τῶν ἀποφάσεών της, τοὺς πολυχρονισμοὺς καὶ τὰ ἀναθέματα, τὰ ὁποῖα ἤδη τὸ ἐπόμενο ἔτος 1352 ἐνέταξε στὸ *Τριῶδιο*, στὴν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλιστος. Τὸ ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη καὶ οἱ ἀποφάσεις της εἶχαν σχεδὸν λησμονηθεῖ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνες στὴν Ὁρθόδοξο ἀκαδημαϊκὴ θεολογία, σχεδὸν μέχρι καὶ αὐτὸν τὸν 20^ο αἰῶνα, δὲν τὸ θεωρεῖ τόσο οὐσιαστικό, διότι ἐπρόκειτο γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς «δυτικῆς δουλείας» τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας. Ὁ Ἐπ. Βασίλειος προβάλλει εἰδικὰ τὴ σημασία τῆς *Ὁμολογίας πίστεως* τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ποὺ διαβάστηκε στὴ Σύνοδο τοῦ 1351, καὶ ἡ ὁποία «σὲ σύντομη καὶ ὀλοκληρωμένη μορφῇ ἐκφράζει τὴν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία σὲ ὅλα τὰ θεμελιώδη θεολογικὰ ζητήματα, τόσο ἀρχαῖα ὅσο καὶ νέα, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλῆθος καὶ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (κατὰ τοῦ Filioque), τὸ ὁποῖο πρώτη φορὰ ἐξετάζεται σὲ μιὰ Σύνοδο» (σελ. 15). Στὴ συνέχεια ἐπαινεῖ καὶ τὴν *Ὁμολογία πίστεως* τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, γραμμὴν γιὰ τὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας τοῦ 1438-39, «τὴν ὁποία ἐξάλλου ψευδοσύνοδο δικαίως ἀπέρριψε ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν προσαρίθμησε στὸ ἄθροισμα τῶν κιβδήλων συνόδων» (σελ. 16). Ἡ *Ὁμολογία* αὕτη «ἐκφράζει τὸ θεμελιώδες φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας μας, εἰδικὰ γύρω ἀπὸ τὰ ἐπίμαχα θέματα ποὺ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὴ Ρώμη - ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, παπικὸ πρωτεῖο καὶ ἄ. – καὶ μάλιστα ἄνευ περιττῆς πολεμικῆς καὶ μὲ κυ-

ριαρχούσα τη θετική έκθεση των ἀληθειῶν τῆς πίστεως». Γι' αὐτὸ θεωρεῖ ὅτι ἡ Ὁμολογία «πρέπει νὰ προστεθεῖ στὰ βασικὰ συμβολικὰ κείμενα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας» (σελ. 16-17).

19. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος *Ἰωάννης Μέγιεντορφ* ἔγραψε περὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου δύο ἄρθρα (τὸ πρῶτο στὸ *Βέσνικ ΡΧΚ*, 1959, 1· τὸ δευτέρου «Τί εἶναι Οἰκουμενικὴ σύνοδος;», ἐπίσης στὸ *Βέσνικ ΡΧΚ*, 121, 1977, σελ. 22-40), στὰ ὁποῖα λέει ὅτι «Οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες βαίνουν πρὸς ἐτοιμασία τῆς *Μεγάλῃς Συνόδου*». Αὐτὸ τὸ θεωρεῖ καλὸ, διότι οἱ ὀρθόδοξοι σήμερα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δυτικούς χριστιανοὺς, βρίσκονται στὰ πρόθυρα τῆς ἐπιστροφῆς στὸ παραδοσιακὸ θέμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς Μυστηρίου καὶ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐφ' ὅσον, προσθέτει ὁ π. Μέγιεντορφ, τὸ ἀνικανοποίητο τοῦ ἐκκοσμικευμένου Χριστιανισμοῦ σήμερα κατανοεῖται καὶ συνειδητοποιεῖται ἀρκετὰ εὐρέως – εἰδικὰ στὴ μερίδα ἐκείνη τῆς νέας γενεᾶς ποὺ ἀναζητᾷ τὴν ἐμπειρικὴ (=ἀληθινὴ) πίστη, τότε καὶ ἡ ἀνεπάρκεια καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ ἐξωεκκλησιαστικοῦ χαρισματοσμοῦ γίνεται βαθμηδὸν ἐπίσης προφανῆς. Μόνον ἡ ὑγὴς ἐκκλησιαστικότητα, προσθέτει ὁ Μέγιεντορφ, μπορεῖ νὰ συμφιλιώσῃ μέσα στοὺς κόλπους τῆς τὴν ἀληθινὴ ἐμπειρία καὶ τὴν ὑπευθυνότητα, τὴν κληρονομία καὶ τὴν ἀλλαγὴ, τὴν αὐθεντία καὶ τὴν ἐλευθερία. Καὶ αὐτὴ ἡ συμφιλίωση εἶναι διαρκῆς πρόοδος, ἡ ὁποία πραγματώνεται ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ μέσα στὴν Ἐκκλησία. (Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας)... Διότι ἡ Σύνοδος εἶναι προπάντων ἐκκλησιαστικὸ γεγονός, καὶ μόνο σὰν τέτοιο μπορεῖ νὰ ἔχει ἱστορικὴ σημασία. Ἡ λειτουργία καὶ ἀποστολὴ τῶν Συνόδων γίνεται κατανοητὴ μόνο μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκκλησιολογίας... Οἱ πρῶτες Σύνοδοι βλάστησαν μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονταν οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Συνέπεια τῆς διακονίας τοῦ Χριστοῦ (στὸν κόσμον) καὶ τῆς μαρτυρίας τῶν Ἀποστόλων περὶ τῆς διακονίας αὐτῆς, ἦταν ἡ ἴδρυση τῆς μεσσιανικῆς κοινῆς (= Ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος), ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τὴν Πεντηκοστή, καὶ κατανόησε καὶ φανέρωσε στὸν κόσμον τὴ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Μέσα στὴν κοινῆς (= Ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα) καὶ γιὰ τὴν κοινῆς αὐτὴ σχηματίστηκαν καὶ τὰ Καινοδιαθηκικά συγγράμματα (ἡ Ἁγία Γραφή). Ἡ ἴδια αὐτὴ κοινῆς, μετὰ ἀπὸ σειρὰ δογματικῶν κρίσεων καὶ διενέξεων, διαφύλαξε αὐτὸ ποὺ ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος ὀνομάζει «κανὸνα πίστεως».

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου, ὁ συγγραφεὺς συνοψίζοντας διερωτᾶται: «τί θὰ γίνῃ στὴν ἐποχὴ μας μετὰ τὴν σύνοδο;» Καὶ ἀποκρίνεται σὲ 3 σημεία. Στὸ τελευταῖο, τὸ τρίτο, ἀπορρίπτει τὴ θέση ὀρισμένων ὅτι, δῆθεν, δὲν μπορεῖ νὰ συγκρο-

τηθεῖ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατὰ τὴν τωρινὴ διαίρεση τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Πρὸς τοῦτο παραπέμπει στὸ γεγονός: «Πρέπει νὰ θυμόμαστε ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ διακονία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν Του ὑπῆρξε αἰτία σχίσματος μεταξὺ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπρόκειτο ὄντως γιὰ “διαμερισμόν” (Λκ. 12,51). Ἡ ἐν Χριστῷ ἐνότητα, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἡ ἐνότητα, εἶναι ἡ ἀληθινὴ βάση/θεμέλιο τῶν συνοδικῶν πράξεων... Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ –ἐκτὸς ἐὰν ἀπαρνηθεῖ ὅλη τὴν Παράδοσή της– νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸ ὅτι ἡ αὐθεντικὴ καὶ ἀληθινὴ χριστιανικὴ διδασκαλία εἶναι πλέον ἀδύνατο νὰ ἐκφρασθεῖ (ὅπως συνέβαινε συνήθως) σὲ Συνόδους, μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 5^{ου} καὶ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ παύσῃ νὰ ὑπάρχει (ἂν ὑφίσταται σχίσμα, δηλ. ἀπόσχιση ἀπὸ αὐτήν), καὶ συνεχίζει καὶ στὸ ἐξῆς νὰ διατελεῖ ἐν τῇ κοινωσίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ Ὅποιο τῆς διδάσκει πάντα (Ἰω. 14,26· Β΄ Κορ. 13,13)... Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ποτὲ δὲν γίνεται αἰχμάλωτο τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ ὡς αὖρα, τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ» (Ἰω. 3,8). Καὶ κατακλείει ὁ π. Ἰωάννης μὲ λόγια τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου Λυῶνος: «Ὅπου Ἐκκλησία, ἐκεῖ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ· καὶ ὅπου Πνεῦμα Θεοῦ, ἐκεῖ καὶ Ἐκκλησία καὶ πᾶν χάρισμα» (Κατὰ αἰρέσεων, 3,24,1).

20. Στὴν ἐργασία μας: ἱερομόναχος Ἀθανάσιος (Γιέβτις): «Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ Συνοδικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας»²⁸, γραμμὴν μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀναγγελία τῆς μελλοντικῆς «Μεγάλῃς Συνόδου» τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὶς σελ. 153-158, γράφουμε: «Ἡ ἱστορικο-εκκλησιολογικὴ παράδοση μαρτυρεῖ ὅτι ἡ σύνοδος καὶ συνοδικότητα εὐθὺς ἐξαρχῆς ὑφίσταται στὴν ἴδια τὴ δομὴ καὶ ζωὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, σὰν μία ἀπὸ τὶς βασικὲς λειτουργίες τοῦ σώματος αὐτοῦ, διότι ἡ Ἐκκλησία ἤδη εἶναι, αὐτὴ καθ’ ἑαυτὴν μία σύνοδος, συναξή, καὶ κοινωσία»... Ἀφοῦ τονίστηκε παρακάτω ἡ Ἐκκλησία σὰν Πεντηκοστή, καὶ σὰν Εὐχαριστιακὴ-Λειτουργικὴ «συναξὴ τῆς Ὅλης Ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ αὐτό» (Α΄ Κορ. 14,23), ἀναφέρονται ἱστορικὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα σημειώνει ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία κατὰ τὸν 2^ο αἰῶνα, γύρω στὸ 160, μόλις ἐμφανίστηκε ἡ αἵρεση τοῦ Μοντανουῦ: «Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστοί, γράφει ὁ Εὐσέβιος, πολλάκις καὶ πολλαχῆ τῆς Ἀσίας εἰς τοῦτο συνελθόντες, καὶ τοὺς προσφάτους λόγους (= τὴν αἵρεση τοῦ Μοντανουῦ) ἐξετάσα-

28. Στὶς ὁδοὺς τῶν Πατέρων, τ. 1, 9-61, Βελιγράδι 1991 (δημοσιεύτηκε πρῶτα στὰ ἑλληνικὰ τὸ 1972 στὴν Ἀθήνα, μετὰ στὰ σερβικὰ τὸ 1973, καὶ πάλι στὰ ἑλληνικὰ στὴ Γενεύη τὸ 1976· ἐντάχθηκε κατόπιν στὸν τόμο: Χριστὸς ἀρχὴ καὶ τέλος, ἐκδ. Ἴδρ. Γουλιανδρῆ-Χόρν, Ἀθήνα 1983, σ. 149-199, ὅπου καὶ παραπέμπουμε).

ντες και βεβήλους ἀποφάναντες, και ἀποδοκιμάσαντες τὴν αἴρεσιν (αὐτοῦ), οὕτω τῆς τε Ἐκκλησίας ἐξώθησαν (αὐτόν) και τῆς (μετ' αὐτοῦ) κοινωνίας εἰρχθησαν» (EI 5,16,7.9.10). Λίγο ἀργότερα, γύρω στὸ 196, ὅταν προέκυψε ἡ ἀμφισβήτηση γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα, γράφει πρὸ κάτω ὁ Εὐσέβιος, και πάλι στὴν Ἀσία και ἄλλοῦ «Σύνοδοι και συγκροτήσεις Ἐπισκόπων ἐπὶ ταῦτον ἐγίνοντο, πάντες τὲ μὴ γνώμη δι' ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς πανταχόσε διετυποῦντο» (EI 5,23,2). Παρομοίως συνέβη και κατὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς αἱρέσεως Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, στὰ μέσα τοῦ 3^{ου} αἰῶνος: «Πάντων οὖν κατὰ καιροὺς διαφόρως και πολλάκις ἐπὶ ταυτὸ συνιόντων, λόγοι και ζητήσεις καθ' ἑκάστην ἀνεκινουῦντο σύνοδον», και ἐν τέλει, τὸ 268, «συγκροτηθεῖσης πλείστων ὄσων Ἐπισκόπων Συνόδου, φωραθεῖς και πρὸς ἀπάντων (= παρὰ πάντων) ἤδη σαφῶς καταγνωσθεῖς ἑτεροδοξίαν, ὃ τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγός (Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς) τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται» (EI 7,29,1).

Ἡ ἐκ μέρους τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων, κατὰ τὸν 3^ο και 4^ο αἰῶνα, ἀπαγόρευση συγκροτήσεως Συνόδων ἔβαζε ἐρωτηματικὸ στὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ και ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως μαρτυρεῖ πάλι ὁ Εὐσέβιος γιὰ τὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ Λικίνιος, ἀρχὴς τοῦ 4ου αἰῶνος, ἀπαγόρευσε τὶς συναθροίσεις Ἐπισκόπων σὲ Συνόδους: ὁ Λικίνιος «νόμον ἐκπέμπει διακελευόμενον μηδαμῆ μηδαμῶς ἀλλήλοισ ἐπικοινωνεῖν τοὺς Ἐπισκόπους, μηδ' ἐπιδημεῖν αὐτῶν ἐξεῖναί τινι τῆ τοῦ πέλας Ἐκκλησίᾳ, μηδέ γε Συνόδους μηδέ βουλὰς και διασκέψεις περὶ τῶν λυσιτελῶν ποιεῖσθαι». – Τότε, «ἐχρῆν ἢ παραβαίνοντας (τοὺς Ἐπισκόπους) τὸν νόμον (τοῦ αὐτοκράτορος) ὑποβάλλεσθαι τιμωρίᾳ, ἢ πειθαρχοῦντας τῷ παραγγέλματι παραλύειν Ἐκκλησίας θεσμούς· ἄλλως γὰρ οὐ δυνατόν τὰ μεγάλα τῶν σκευμάτων ἢ διὰ Συνόδων κατορθώσεως τυγχάνειν Ἐπισκόπων γοῦν οὐδ' ἑτέρως ἢ μόνον οὕτω (δηλ. σὲ Συνόδους) γίνεσθαι τὰς χειροτονίας θεσμοὶ προδιελήφασι θεῖοι»²⁹.

Μετὰ τὴν περιγραφὴ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀναφερόμενοι ἐν συνεχείᾳ στὴ Φωτιανὴ Μεγάλῃ Σύνοδο τοῦ 879/880 και τὶς Παλαμικὲς Συνόδους τοῦ 1341 και 1351, γράφαμε τότε στὸ ἐν λόγω κείμενο (σ. 194), περὶ τῆς πρώτης: «Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ σήμερα σὰν δικὴ τῆς ὀγδόῃ

29. ΕὐΣΕΒΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Βίος Κωνσταντίνου*, 1,51· πρβλ. ΑΓΙΟΣ ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ, *Ἀποστολικὴ παράδοσις*, 40-43. SCh 11, Paris 1968 (δικὴ μας σερβικὴ μετάφραση στὸ *Ἔργα μαθητῶν τῶν Ἀποστόλων*, Μονὴ Χιλανδαρίου - Τρέμπινιε - Βερνιάτσκα Μπάνια, 1999).

Οἰκουμενική Σύνοδο τῆ σύνοδο τοῦ 869/870, ποὺ συγκροτήθηκε ἐπὶ πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Β΄ καὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνατίου. Ἀπὸ ὀρθοδόξου ὁμως πλευρᾶς πολλοὶ προβάλλουν καὶ θεωροῦν τὴ Μεγάλη Σύνοδο τοῦ Φωτίου τὸ 879/880 σὰν Ὀγδόη Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας... ἡ ὁποία ἐξάλλου ἀναίρεσε τὴν προσηγηθεῖσα παπική (=ἐπὶ Ἰγνατίου) Σύνοδο τοῦ 869/870 καὶ τὴν ἀναίρεσή της ἀναγνώρισε καὶ ἐπικύρωσε ὁ πάπας Ἰωάννης Η΄, γι' αὐτὸ τὴ Σύνοδο ἐκείνη (869-870) οὔτε καὶ ἡ ἴδια ἢ Δύση τὴ θεωροῦσε Οἰκουμενική μέχρι καὶ τὸν 12ο αἰῶνα... "Ὅσον ἀφορᾶ ὁμως στὴ Μεγάλη Σύνοδο τοῦ Φωτίου τὸ 879/880, τὰ πράγματα ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικά. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα στὴ Σύνοδο αὐτὴ συμμετείχαν 383 Ἐπίσκοποι ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρώμης, ὥστε ὡς πρὸς τὴ σύνθεσή της ἡ Σύνοδος αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ ἀναγνωρισθεῖ σὰν Οἰκουμενική. Τὸ δὲ θεολογικὸ ἔργο τῆς Συνόδου συνίστατο στὴν ἀποκατάσταση τῆς κοινωρίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης καί, τὸ ἰδιαζόντως σοβαρὸ, στὴν ἔκδοση ἀποφάσεως περὶ διαφυλάξεως ἀπαραιτήτου καὶ ἀναλλοιώτου τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀπόφαση στὴν πραγματικότητα στόχευε κατ' εὐθείαν στὴ δυτικὴ καινοτομία τῆς περὶ τὸ Filioque διδασκαλίας. Ἀκριβῶς λόγω αὐτῆς τῆς τελευταίας ἀποφάσεως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους θεώρησαν τὴ Φωτιανὴ Μεγάλη Σύνοδο σὰν *οἰκουμενική*». Στὴ συνέχεια τοῦ ἄρθρου ἐξηγούσαμε ὅτι ἡ, τότε διατυπούμενη, γνώμη μας εἶναι: «μολονότι ἡ ἀπόφαση περὶ διαφυλάξεως ἀναλλοιώτου τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, καθὼς καὶ ἡ ἐπισφράγιση τῆς ἐκφρασθεῖσης στὴ Σύνοδο αὐτὴ Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ μεγάλο καὶ πολὺ σπουδαῖο πρᾶγμα, ἐντούτοις αὐτὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοποθετηθεῖ στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὸ σωτηριολογικὸ ἔργο τῶν Ἁγίων Ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἐπομένως, προσθέταμε τότε στὸ ἄρθρο, ἐφ' ὅσον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔχει συγκαταλέξει τὴ Σύνοδο αὐτὴ στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, νομίζουμε ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται σὰν Ὀγδόη Οἰκουμενική». Αὐτὴ τὴν τότε διατυπωθεῖσα γνώμη μας σήμερον τὴ διορθώνουμε θεωρώντας ὅτι: αὐτὴ τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο ποὺ συγκροτήθηκε τὸ 879/880, ἐπὶ Ἁγίου Πατριάρχου Φωτίου καὶ πάπα Ἰωάννου Η΄, πρέπει ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, στὴ μελλοντικὴ Μεγάλη Σύνοδό της, νὰ τὴ συναριθμήσει μὲ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους σὰν Ὀγδόη Οἰκουμενική, διότι αὐτὸ καὶ τῆς ἀξίζει.

Στὸ ἴδιο ἄρθρο γράψαμε στὴ συνέχεια καὶ τὰ ἑξῆς: «Ταπεινῶς παρρησιαζόμενοι νομίζουμε, ὅτι καὶ μιὰ δεύτερη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μπορεῖ, μὲ ὅλο τὸ δικαίωμα καὶ κατὰ πάντα νὰ συγκαταλεχθεῖ στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως την εποχή του Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὸ 1351, ἡ ὁποία κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴ σπουδαιότητα τοῦ θεολογικοῦ της ἔργου ἀναμφιβόλως ἐξισώνεται μὲ τὶς Ἅγιες Ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ὡς πρὸς τὴ *σωτηριολογικὴ* σημασία τῶν θεολογικῶν της ἀποφάσεων: συνοδικὴ καὶ πανεκκλησιαστικὴ ἀναγνώριση τῆς θεολογίας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ περὶ διακρίσεως θείας οὐσίας καὶ θείων ἐνεργειῶν, καὶ περὶ καθόδου τῶν ἀκτίστων Θείων ἐνεργειῶν, κοινῶν στήν οὐσία καὶ τὶς Ὑποστάσεις Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν κόσμον χάριν τῆς σωτηρίας, χαριτώσεως καὶ θεώσεως τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου· περὶ πραγματικῆς βιώσεως τῆς ἀκτίστου Θείας χάριτος –εἴτε φωτὸς εἴτε ἐνεργείας– στήν ἐκκλησιαστικὴ λειτουργικο-ασκητικὴ ἐμπειρία τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καθὼς καὶ ἡ ἀπόρριψη τῆς δυτικῆς σχολαστικῆς καὶ ἐν γένει φιλοσοφικῆς θεολογίας καὶ τῶν πλανῶν της (φιλοσοφικὴ προσέγγιση τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεολογίας, διδασκαλία περὶ κτιστῆς χάριτος, Filioque καὶ ἄ.) – σύμφωνα μὲ ὅλα αὐτά, ἐπομένως, αὐτὴ ἡ Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δὲν ὑπολείπεται ἀπὸ τὶς προηγούμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Καὶ παράλληλα, αὐτὴ ἡ Ἅγία Σύνοδος μαρτυρεῖ καὶ τὴ συνέχιση καὶ διαρκῆ παρουσία τῆς *συνοδικότητος* στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καὶ ποτὲ σ' αὐτὴν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ δὲν διακόπηκε, καὶ τὴ ζῶσα, στήν ἐμπειρία καὶ στήν πράξη, βίωση καὶ θεολογικὴ ὁμολογία τῆς οὐσίας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως: *τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας*. Συνεπῶς, ἡ Σύνοδος αὐτὴ μαρτυρεῖ σαφῶς τὴ συνέχεια καὶ διαρκῆ στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία ἐπέκταση τῆς συνοδικῆς ζωῆς, τῆς συνοδικῆς, ἐπὶ τὸ θεμέλιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας, *ζώσης Παραδόσεως*, καὶ τοῦ *συνοδικοῦ τρόπου θεολογήσεως* καὶ μετὰ τὴν Ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο» (σὸ ἴδιο, σελ. 195).

Ὅσον ἀφορᾷ, λοιπόν, στὶς *Παλαμικὲς Συνόδους* τοῦ 1341 καὶ 1351, τὰ θεολογικο-δογματικά τους κείμενα, δηλ. οἱ ἀποφάσεις= *Τόμοι*, μιλοῦν περὶ πρώτης καὶ δευτέρας Συνόδου καὶ περὶ τῶν Τόμων τους σὰν περὶ ἐνιαίων ἀποφάσεων. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει οἱ Σύνοδοι αὐτὲς νὰ θεωροῦνται σὰν μία καὶ ἡ αὐτὴ Σύνοδος. Τελικὰ ὅμως, σὰν *ΕΝΑΤΗ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος* πρέπει νὰ ἐκληφθεῖ ἡ Σύνοδος τοῦ 1351 (ὅπως τὸ κάνει καὶ ὁ παραπάνω ἀναφερθεὶς Νεῖλος Ρόδου τὸν 14ο αἰῶνα), ἡ ὁποία Σύνοδος στὴ δογματικὴ της ἀπόφαση θεωρεῖ ἐαυτὴν «σὰν *ξετύλιγμα/ἐξέλιξη τῆς Ἁγίας Ἑκτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου*» (ὡς *ἀνάπτυξις οὕσα τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἑκτῆς Συνόδου*)³⁰.

30. PG 151,722· I. ΚΑΡΜΙΡΗΣ, ΔΣΜ 1, 378.

Με αὐτό, λοιπόν, τὸ κείμενό μας, τώρα συμπληρωμένο, πολὺ νωρὶς ἀκόμα προσοικειωθήκαμε τὴν προηγουμένως ἀναφερθεῖσα Ὁρθόδοξο Συνοδικὴ αὐτοσυνειδησία καὶ αἴσθηση (ὅπως ἀγαποῦσε νὰ λέει ὁ Ἅγιος Πατὴρ Ἰουστῖνος) περὶ ὑπάρξεως Συνόδου καὶ Συνοδικότητος στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία καὶ μετὰ τὴν Ἑβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο διαμέσου τῶν αἰώνων. Ταυτόχρονα μὲ αὐτὸ θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκροτηθεῖ μιὰ πανορθόδοξος Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος, ἀλλὰ φυσικά, ἀπὸ κανονικῆς πλευρᾶς καλὰ προετοιμασμένη καὶ ἐκκλησιαστικο-κανονικά καὶ θεολογικά καλὰ συγκροτημένη.

Ἐπίμετρο:

Περὶ τῆς ἀνάγκης νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία μόλις χρειάζεται καὶ νὰ μιλήσουμε, διότι ἀνέκαθεν οἱ Ὁρθόδοξοι αἰσθάνονταν καὶ ζοῦσαν, κατὰ τὴν Ἱερὰ Παράδοση τῶν Πατέρων καὶ τῶν Συνόδων: ὅτι οἱ Ἅγιες Σύνοδοι εἶναι ὁ τρόπος καὶ ἡ μέθοδος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα χειραγωγεῖ τὴν Ἐκκλησία διαμέσου τῆς ἱστορίας, ἰδιαίτερα σὲ περιόδους πού προκύπτουν ἐκκλησιαστικο-θεολογικά προβλήματα, εὐρύτερα ἀπὸ τὰ ὄρια μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὅποια καὶ ἂν ἦταν τὰ προβλήματα τῶν αἰρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων. Ἀνέκαθεν, ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικοὺς ἀκόμα χρόνους, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἀληθινὰ ἐκκλησιοποιημένοι χριστιανοὶ (οἱ «ἐκκλησιαστικοί», ὅπως ἔλεγε ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος) ἀναζητοῦσαν τὴ λύση τῶν προκυπτόντων δογματικο-κανονικῶν προβλημάτων στὴ σύγκληση καὶ συγκρότηση Συνόδων, ὡς σωτηριωδῶν, ἀγιοπνευματικῶν γεγονότων, ἀπαραιτήτων γιὰ τὴ σωτηρία μας. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόσχιση ὀρισμένων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ κατόπιν τοῦ δυτικοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρώμης, οἱ Ὁρθόδοξοι συχνότατα ζητοῦσαν σύγκληση καὶ συγκρότηση Οἰκουμενικῆς Συνόδου – χάριν τοῦ διαλόγου καὶ τῆς ἐπιλύσεως τῶν προκύψαντων προβλημάτων μεταξὺ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποσχισθέντων ἀπὸ αὐτὴν, κάποιων Ἀνατολικῶν καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Στὸ Βυζάντιο ὑπῆρξαν ἀρκετὰ τέτοια παραδείγματα. Ἔτσι, λόγου χάριν, ὁ Πατριάρχης –στὴ Νίκαια– Γερμανὸς ὁ Β΄ (1222-1240) ζητοῦσε στὴ Σύνοδο τοῦ Νυμφαίου (τὸ 1234) τὴ συγκρότηση Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐπίσης συγκρότηση Οἰκουμενικῆς Συνόδου ζητοῦσε καὶ ὁ Νεῖλος Θεσσαλονίκης (στὰ μέσα τοῦ 14^{ου} αἰῶνος). Λίγο μετὰ, ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης Καντακουζηνὸς (1347-1357)

πρόβαλλε σχέδιο για συγκρότηση Οικουμενικής Συνόδου³¹. Τò ἴδιο ζητεῖτο ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ ἀργότερα, στὰ χρόνια πρὶν τὴ Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-39)³², καὶ οὕτω καθεξῆς – πάντοτε ἐπικαλεῖτο ἡ συγκρότηση Οἰκουμενικῆς Συνόδου σὰν λύση γιὰ προκύψαντα προβλήματα ἐσφαλμένης διδασκαλίας καὶ σχίσματος. Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Νεῖλος ἐπιγράφει ἕνα ἔργο του: *Λόγος ἀποδεικνύς μὴ ἄλλο τι τὸ τῆς διαστάσεως τῆς Λατίνων Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν μέτροι τοῦ παρόντος αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν Πάπαν Οἰκουμενικῆ Συνόδῳ τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν ἐπιτρέψαι, ἀλλ' αὐτὸν μόνον διδάσκαλον ἐθέλειν τοῦ ζητουμένου καθέζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν μαθητῶν μοίρῳ ὑπακούοντας ἔχειν καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Πατρικῶν καὶ νόμων καὶ πράξεων*³³.

Σύμφωνα μὲ αὐτά, οἱ Ὁρθόδοξοι πάντοτε ἦταν ὑπὲρ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Καὶ σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει ἀνάγκη νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὑπ' αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶχε ἐκφρασθεῖ καὶ ἡ γνωστὴ θέση τοῦ Ἁγίου Πατρὸς Ἰουστίνου τοῦ Νέου (τὸ 1971 καὶ τὸ 1977), μόνον ποὺ ἐκεῖνος προφητικὰ καὶ προειδοποιούσε τότε ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμα ὁ κατάλληλος καιρὸς γιὰ μιὰ τέτοια Πανορθόδοξο Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, λόγω τῆς ἀνελευθερίας σὲ πολλὰς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, καὶ λόγω ἀνεπαρκοῦς προετοιμασίας τῆς μελλοντικῆς Συνόδου³⁴.

Μετὰ τὸ ἐπίσημο δίπτυχο ὑπόμνημα τοῦ π. Ἰουστίνου, γιὰ τὸ θέμα τῆς μελετωμένης μελλοντικῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, κατόπιν δὲ καὶ τῆς δημοσιεύσεως δύο

31. Βλ. τὸ ἑλληνικὸ κείμενο καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ ἄρθρο τοῦ π. Ἰ. Μέγιεντορφ: *Projets de Concile Oecuménique en 1367: Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul / DOP*, 14, 1960, pp. 147-177.

32. Βλέπε λεπτομερέστερα στὸ *Χρονικὸ τῆς Φλωρεντιανῆς Συνόδου*, γραμμμένο ἀπὸ τὸν συμμετασχόντα Σ. ΣΥΡΟΠΟΥΛΟ, *Ἀπομνημονεύματα*, ἔκδ. V. Laurent, Παρίσι 1971· βλ. καὶ στὴ δική μας ἐργασία: «Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος Ἀϊγίνης σὰν ἱστορικὸς τῆς Ἐκκλησίας» / *Θεολογία* (ἔκδ. Σερβικοῦ Πατριαρχείου), 1-2/1975 (= *Ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν*, ἔκδ. Ἰ. Μ. Χιλανδαρίου 2000, σελ. 256-315).

33. PG 149,683-5.

34. Στὴ *Χριστιανικὴ ζωὴ*, 1924 (ἀρ. 11, σελ. 501) ἡ σύνταξη διατύπωσε τὴ γνώμη ὅτι «Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν εἶναι τώρα πραγματοποιήσιμη». Ἀλλὰ ὁ ἀρχισυντάκτης π. Ἰουστίνος καὶ ἡ σύνταξη αὐτοῦ τοῦ φύλλου ἦταν ὑπὲρ τῆς συγκροτήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου (*Χριστ. ζωὴ*, 1924, ἀρ. 1, σελ. 41).

ἀνοικτῶν ἐπιστολῶν του περὶ αὐτοῦ³⁵, ὁ νεαρὸς ὀρθόδοξος θεολόγος, τώρα πλέον μακαριστὸς Παναγιώτης Νέλλας, σὲ ἓνα δοκίμιό του³⁶ ἔγραφε μὲ συντομία γιὰ τὴν ἀνάγκη συγκροτήσεως Ὁρθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὴ δογματικὴ καὶ κανονικὴ σημασία της, ἀλλὰ, ἀκολουθώντας τὸν π. Ἰουστίνου, ἔβαζε καὶ αὐτὸς σοβαρὰ ἐρωτηματικά στὸν λεγόμενο “κατάλογο θεμάτων τῆς Ρόδου” καὶ στὸν τρόπο προπαρασκευῆς τῆς μελλοντικῆς Συνόδου, προσθέτοντας ἐπ’ αὐτοῦ καὶ χρήσιμες προτάσεις γιὰ τὴ Σύνοδο, πού θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν ὑπ’ ὄψιν. Λίγο μετὰ τὴ δημοσίευση τῆς ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς τοῦ π. Ἰουστίνου, ἀπάντησε καὶ ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος στὸ Παρίσι Ὀλιβιὲ Κλεμάν μὲ δι-κῆς του παρατηρήσεις καὶ προτάσεις γιὰ τὴ μελλοντικὴ Σύνοδο³⁷. Ἐπίσης, τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔγραψε καὶ ὁ π. Ἰωάννης Μέγιεντορφ τὸ κείμενο «Καθ’ ὁδὸν πρὸς Οἰκουμενικὴ Σύνοδο»³⁸, στὸ ὁποῖο μνημονεύει τὴν ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τοῦ π. Ἰουστίνου στὴ Σερβικὴ Ἱεραρχία: «ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰουστίνου Πόποβιτς, στερηθέντος μετὰ τὸν πόλεμο τὴν ἕδρα στὴ Θεολογικὴ σχολὴ στὸ Βελιγράδι, ἀλλὰ διατηρήσαντος τὸ μεγάλο προσωπικὸ κῦρος στὴ Σερβικὴ Ἐκκλησία», καὶ παρουσιάζει συνοπτικὰ τὶς θέσεις τοῦ Πατρὸς Ἰουστίνου, καὶ προσθέτει: «μὲ κάποιους περιορισμούς, ὁ γράφων αὐτὲς τὶς ἀράδες συμμερίζεται τὴν ὀπτικὴ γωνία τοῦ ἀρχιμανδρίτου π. Ἰουστίνου... Οὐσιαστικά, λέει ὁ Μέγιεντορφ, ὁ π. Ἰουστίνος ἔχει δίκιο στὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας, εἰδικὰ ἡ πλειοψηφία τῆς Ἱεραρχίας, δὲν εἶναι ἔτοιμη –θεολογικὰ καὶ πνευματικὰ– γιὰ τὴ Σύνοδο, λόγῳ, προπαντὸς, τῆς μπολσεβικικῆς ἐξουσίας στὶς κομμουνιστικὲς χῶρες, εἰδικὰ στὴ Ρωσσία... Ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴ Σύνοδο ἐκδηλώνουν, σχεδὸν ἀποκλειστικά, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλπίζοντας, κατὰ τὰ φαι-

35. *Περὶ τὴν σύγκλησιν Πανορθόδοξου Συνόδου* (στὰ ρωσσικά), *Βέσνικ ΡΧΚ*, Παρίσι, ἄρ. 100/1970, σελ. 69-73· στὰ ἑλληνικά (εἰδικὸ τευχίδιο) *Ἐπικίνδυνος ἡ σύγκλησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς ἐν Σερβίᾳ Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1971, 16 σελίδες· στὰ γαλλικά στὸ *Contacts*, ἄρ. 76/1971· ἐπανέκδοση, στὰ ἑλληνικά: *Περὶ τὴν μελετωμένην «Μεγάλην Σύνοδον» τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1977· στὰ γαλλικά: *Au sujet de la convocation du «Grand Concile» de l’Eglise Orthodoxe*, Γενεύη 1977· στὰ ἀγγλικά: *On the Summoning of the «Great Council» of the Orthodox Church*, στὸ *Orthodox Life*, Jordanville-New York, ἄρ. 1/1978, σελ. 37-48. – Ἀμφότερα τὰ κείμενα στὰ σερβικά, στὰ *Ἄπαντα*, τ. 20: *Σπορὲς καὶ θερισμοί*, Μονὴ Τσέλιγιε - Βελιγράδι 2007, σελ. 622-627 καὶ 666-680.

36. *Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Σκέψεις γιὰ μιὰ θεολογικὴ θέωρηση καὶ προετοιμασία της*. Θεσσαλονίκη 1972, 18 σελίδες.

37. Στὸ περιοδικὸ *Contacts*, ἄρ. 76/1971, σελ. 417-420.

38. *Βέσνικ ΡΧΚ*, 101-102/1971, 138-141.

νόμενα, μὲ αὐτὸ νὰ στηρίξουν τὸ μειωμένο κῦρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου... Στὴ σημερινὴ μορφή, ἡ ἔτοιμασία τῆς Συνόδου εἶναι καταφανῶς ἀνεπαρκής... Στὴν τελευταία Πανορθόδοξο Διάσκεψη ἀποφασίστηκε ἡ ἀναθεώρηση ὅλων τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου... Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν ὅτι ἔμεῖς προτείνουμε τὴν πλήρη παραίτηση ἀπὸ τὴ συνοδικότητα καὶ ἀπὸ κάθε ἀπόπειρα νὰ συνασπιστεῖ ἡ Οἰκουμενικὴ Ὁρθοδοξία (σὲ μιὰ Σύνοδο). Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας στὴ Δύση χρειάζεται ἰδιαζόντως τὴν ὀρθόδοξο ἐνότητα, καὶ κανενὸς εἴδους ἀποκαλυπτισμὸς δὲν χωράει ἐδῶ. Ἀλλὰ, λέει ὁ π. Μένιεντορφ, ἡ ὀρθὴ συνοδικότητα, ὅπως γράφει ὁ π.. Ἰουστίνος, ἀπαιτεῖ φόβο Θεοῦ, πίστη καὶ ἀγάπη, καὶ ἐπίσης ταπείνωση καὶ ἀπλότητα πνεύματος... Φυσικά, εἶναι δυνατὸν ἐπίσης καὶ τὸ θαῦμα τοῦ Κυρίου: ἡ ἀληθινὰ Ὁρθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συνηγμένη ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ ἔξουσία, ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες “συνταγματάρχες”, ἡ ὁποία θὰ διασκέδαζε ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους περιορισμοὺς τοῦ Ὁρθόδοξου κόσμου. Πρέπει νὰ εἴμαστε πάντοτε ἔτοιμοι νὰ δεχθοῦμε τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ, νὰ συλλάβουμε τὸ νόημά τους καὶ νὰ ὑπακούσουμε ταπεινὰ στὸ Θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ὅμως, δὲν πρέπει νὰ “ἐκπειράζουμε Κύριον τὸν Θεόν” (Μτ. 4,7), ἐλπίζοντας στὸ θαῦμα ἐνόσω ἔμεῖς οἱ ἴδιοι μόλις πού εἴμαστε ἔτοιμοι γι’ αὐτό».

Ἐν τέλει, ἀναφέρουμε ἀκόμη καὶ τὸ κείμενο τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Βλάντισλαβ Τσίπιν, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας³⁹, στὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας καταλήγει ὡς ἐξῆς: «Παρ’ ὅλο πὸν ἡ τελευταία Ζ’ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συγκροτήθηκε πρὶν ἀπὸ 12 καὶ πλέον αἰῶνες, δὲν ὑπάρχει κανενὸς εἴδους δογματικὸ ἔρρισμα γιὰ τὸν ἰσχυρισμὸ περὶ τῆς κατ’ ἀρχὴν ἀδυνατότητος συγκλήσεως –καὶ συγκροτήσεως– νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ἀναγνωρίσεως μιᾶς ἀπὸ τίς γενόμενες ἐνωρίτερα Συνόδους σὰν Οἰκουμενικῆς».

Δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ θέση, ἐπαναλαμβάνουμε ἔμεῖς ἐδῶ, πὸν ὑποστήριξε ὁ καθηγ. Ν. Νησιώτης, στὰ δὲ νεώτερα χρόνια φαίνεται τὸ ἴδιο νὰ ὑποστηρίζει (τουλάχιστον προφορικὰ) καὶ ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης: ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μετὰ τὴν 7η Σύνοδο δὲν συγκρότησε καμμιά Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, διότι «δὲν μποροῦσε», ἐπειδὴ «ἡ Ἐκκλησία ἦταν διαιρεμένη»; Κατ’ αὐτὴ τὴ “λογικὴ”, τὴν ἐντελῶς ἀντιπαραδοσιακὴ, δὲν μποροῦσε ἡ Ἐκκλησία νὰ συγκροτήσει οὔτε τὴν Ἁγία Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 381, οὔτε ὅμως

39. Στὸ λήμμα “Οἰκουμενικὴ Σύνοδος”, Ὁρθόδοξος ἐγκυκλοπαίδεια, τ. 9, 566-8, Μόσχα 2005.

καὶ τώρα μπορεῖ νὰ συγκροτήσῃ αὐτὴ τὴ Μεγάλῃ Σύνοδο ποὺ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἤδη ἀρκετὲς δεκαετίες προετοιμάζει! Ὁ οἰκουμενιστικὸς μῦθος περὶ διαιρέσεως τῆς Ἐκκλησίας δὲν στέκει, διότι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διαμέσου τῶν αἰώνων πιστεύει καὶ βιώνει ἑαυτὴν ἐν Χριστῷ, καὶ εἶναι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἡ Μία Ἁγία Συνοδικοκαθολικὴ καὶ Ἀποστολική, ἀδιαίρετος Ἐκκλησία. Τὸ Πατριαρχεῖο Ρώμης ἀποσχίστηκε καὶ ἐξέλεσε ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν Ἁγίων Ἀνατολικῶν Πατριαρχείων, ἐπομένως ἀπὸ τὴ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μέχρι σήμερα συναισθησιμὴ καὶ συνειδησιμὴ τοῦ Ὁρθοδόξου Ἀγιοτριαδικοῦ, Χριστολογικο-ἐκκλησιολογικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, τῆς λειτουργικο-κανονικῆς πράξεως καὶ ἐν γένει τῆς ζώσης Ἀποστολικο-ἁγιοπατερικῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος.

Οἱ ἐκκλήσεις καὶ οἱ ἀνοιχτὲς Ἐπιστολὲς πρὸς τὴ Σερβικὴ Ἱεραρχία, καὶ λοιποὺς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησιαστικοὺς Πατέρες καὶ θεολόγους, τοῦ Ἁγίου Πατρὸς Ἰουστίνου τοῦ Νέου, οἱ ὁποῖες στὰ νεώτερα χρόνια “ἐθρόησαν” τὴν Ὁρθόδοξο συναισθησιμὴ καὶ συνειδησιμὴ, ἀφύπνισαν τὸ Ἐκκλησιαστικὸ αἴσθημα εὐθύνης, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, σ’ αὐτὴ τὴ σύγχρονο θυελώδη ἐποχὴ μας, ἀναμφιβόλως ἦταν θετικὲς ὡς πρὸς τὴ δυνατότητα καὶ ἀνάγκη συγκροτήσεως Ὁρθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὅπως ἄν ποτε, ἀπαιτοῦν βαθύτερη ἀνάλυση καὶ παρουσίαση, εἰσχώρηση σὲ βάθος καὶ ἐξοικείωση μὲ τὴν κινήσιμα προβληματικὴ, ἐντούτοις μέσα στὴ συνάφεια συνόλου τῆς περὶ Ἐκκλησίας θεολογίας, τόσο τοῦ ἰδίου τοῦ Πατρὸς Ἰουστίνου, ὅσο καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ὁρθοδόξου πιστοῦ λαοῦ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῶν περᾶτων τῆς οἰκουμένης. Ὁ Πατὴρ Ἰουστίνος ὁ Νεός, θεολόγος καὶ πνευματικὸς καθολικῶν πανορθοδόξων διαστάσεων καὶ βαθῶν, δὲν ἦταν κατὰ τῆς συγκροτήσεως νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κατέθεσε ἀπλῶς νηφάλιες καὶ ὑπεύθυνες κριτικὲς παρατηρήσεις γύρω ἀπὸ τὸν τρόπο, τίς προϋποθέσεις καὶ περιστάσεις τῆς συγκλήσεως καὶ συγκροτήσεώς της. Θεωροῦμε, εὐλόγως, ὅτι οἱ δύο Ἰουστίνειες Ἐπιστολὲς, οἱ κοινοποιηθεῖσες πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἔφθασαν δημοσίως στὴν εἶδηση καὶ τὴ συνειδησιμὴ τῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων, καὶ προπαντὸς τῶν Ἐπισκόπων, ἀναμφιβόλως συνεισέφεραν προνοητικὰ καὶ ἐκκλησιοδομητικὰ, ὥστε θεμελιωδέστερα νὰ ἐργασθῇ στὴν προπαρασκευὴ τῆς μελλοντικῆς Μεγάλῃ Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὅλοκληρώνουμε αὐτὸ τό, οὕτως εἰπεῖν, παρεμπιπτόντως προκῦψαν καὶ ἄνευ ἀξιώσεων κείμενό μας, ὑπενθυμίζοντας τὴ βασικὴ του πρόταση: στὴ μελ-

λοντική Ὁρθόδοξο Οἰκουμενική Σύνοδο θὰ ἔπρεπε, σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες πράξεις της: νὰ ἐπικυρωθεῖ καὶ προσληφθεῖ σὰν ΟΓΔΟΗ Οἰκουμενική Σύνοδος ἢ Φωτιανή Σύνοδος τοῦ 879-880, καὶ σὰν ΕΝΑΤΗ Οἰκουμενική Σύνοδος ἢ Ἰσυχαστική, Παλαμική Σύνοδος τοῦ 1351.

† Θεοφάνεια τοῦ 2012

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γ. ΡΑΛΛΗΣ καὶ ΜΙΧ. ΠΟΤΛΗΣ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τ. 1, Ἀθήνα 1852.
- Γ. ΡΑΛΛΗΣ καὶ ΜΙΧ. ΠΟΤΛΗΣ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τ. 2, Ἀθήνα 1852.
- ACTORUM GRAECORUM CONCILII FLORENTINI, pars I, ed. J. Gill, Roma 1953.
- M. JUGIE, L. PETIT, X. A. SIDERIDES (ed.), *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios*, t. 2, Paris 1929.
- M. JUGIE, L. PETIT, X. A. SIDERIDES (ed.), *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios*, t. 3, Paris 1930.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα*, τ. 1, Ἀθήνα 19602.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα*, τ. 2, Ἀθήνα 1953.
- ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΑΛΜΑΤΙΑΣ ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ (ΜΙΛΑΣ), «Ἡ Ὁγδὴ Οἰκουμενική Σύνοδος», *Χριστιανική ζωή*, τ. 3/1925, σ. 97-114.
- ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης*, Ἀθήνα 1964².
- ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (ΚΡΙΒΟΣΣΕΪΝ), «Συμβολικά κείμενα στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία», *Θεολογικά ἔργα (ἔκδ. Πατριαρχείου Μόσχας)*, Μόσχα 1968, Σύμμεικτα 4, 1968, σ. 5-36.
- ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΕΒΤΙΤΣ, *Στὶς ὁδοὺς τῶν Πατέρων*, τ. 1, Βελιγράδι 1991.
- ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΕΒΤΙΤΣ, *Χριστὸς ἀρχὴ καὶ τέλος*, ἔκδ. Ἰδρύματος Γουλανδρῆ-Χόρν, Ἀθήνα 1983.
- JEAN MEYENDORFF, «Projets de Concile Oecuménique en 1367: Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le legat Paul» (*Dumbarton Oaks Papers*, 14, 1960, pp. 147-177.
- Ι. ΜΕΠΕΝΤΟΡΦ, «Τί εἶναι Οἰκουμενική Σύνοδος;», *Βέσνικ ρωσσικῆς χριστιανικῆς κινήσεως*, 121, 1977, σ. 22-40.
- DVORNIK F., *Le Schisme de Photius*, Paris/Cerf 1950.

ΖΥΜΑΡΗ Φ., *Ἡ ἱστορική, δογματική καὶ κανονική σπουδαιότης τῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (879-880)*, φωτοτυπημένη διατριβή, Θεσσαλονίκη 2000.

ΒΛΑΝΤΙΣΛΑΒ ΤΣΙΠΗ, “Οἰκουμενική Σύνοδος”, *Ἄρθόδοξος ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 9, Μόσχα 2005, σ. 566-8.

Δόξα... ἤχος πλ. δ΄.
Τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁ χορός...